

Working Papers 2/2014

Suomeen muuttaneiden naisten ja miesten työmarkkinatilanne, koulutus ja poliittinen osallistuminen

Pekka Myrskylä, Topias Pyykkönen

Tiedustelut:

*Pekka Myrskylä ja Topias Pyykkönen
09 17 341*

Päätoimittaja: Faiz Alsu hail

Taitto: Eeva-Liisa Repo

© 2014 Tilastokeskus

*Working Papers -sarjan julkaisut eivät edusta Tilastokeskuksen kannanottoja.
Julkaisujen sisällöstä vastaavat kirjoittajat.*

*ISSN 2323-1998
= Working Papers
ISBN 978-952-244-488-2*

Abstrakti

Tämä julkaisu on tilastollinen perusselvitys Suomeen muuttaneiden miesten ja naisten asemasta yhteiskunnassa. Selvityksen päätarkoitus on koota yhteen keskeisiä, sukupuolen mukaisia tietoja ja tilastoja maahan muuttaneista, heidän työmarkkina-asemastaan, koulutuksestaan sekä poliittisesta osallistumisestaan. Julkaisu erittelee maahanmuuttoa ilmiönä erilaisten taustatekijöiden, kuten iän, äidinkielen, lähtömaan sekä etenkin sukupuolen valossa. Selvitys antaa myös osviittaa lisätiedon ja kehittämisen tarpeista sekä tuo esiin mitä tietoja eri väestöryhmistä on saatavilla. Julkaisun erityinen painotus on maahan muuttaneiden työmarkkinatilanteessa.

Selvitys on laadittu Väestötilaston, Työssäkäyntitilaston, Oppilaitosten opiskelijat ja tutkinnot -tilaston, Vaalitilaston ja Asunnot ja asuinolot -tilaston aineistojen perusteella. Nämä tilastot ovat muodostettu pääosin eri rekistereiden pohjalta. Maahanmuuttajaksi selvityksessä määritellään henkilö, jonka äidinkieli ei ole suomi, ruotsi tai saame. Vieraskielisten ohella tarkastellaan kuitenkin myös ulkomaan kansalaisia.

Suomessa on vuonna 2012 yli 250 000 vieraskielistä henkilöä. Vieraskielisten muuta väestöä nuorempi ikärakenne kasvattaa erityisesti 1980-luvun alun ikäluokkia. Vieraskielisten joukon kasvaessa, kasvaa työikäisten joukko kaikissa maakunnissa. Vaikka vieraskielisten työllisyysaste on noussut 2000-luvulla, on maahanmuuttajien työllisyysaste edelleen muuta väestöä matalampi ja työttömyysaste muuta väestöä korkeampi. Vieraskielisten työmarkkinatilanteen alueelliset erot ovat suuria ja heijastelevat koko väestön tasolla havaittuja eroja.

Vieraskielisten muuta väestöä heikompi työmarkkinatilanne näkyy vieraskielisten ja muun väestön välisissä tuloeroissa niin väestö- kuin ammattiryhmien tasolla. Tulojen näkökulmasta vieraskieliset naiset olivat heikoimmassa asemassa. Vieraskielisten ryhmä on yliedustettuna esimerkiksi siivoojan, myyjän ja tarjoilijan ammateissa. Vieraskielisten yrittäjä- ja palkansaajamiesten toiminta on keskittynyt voimakkaasti ravintola-alalle.

Maahanmuuttajien koulutuksen tilastointi on puutteellista, sillä mikään taho ei systemaattisesti kerää maahan muuttaneiden ulkomailla suorittamia tutkintotietoja. Suurimmalla osalla maahanmuuttajista puuttuu siten tutkintotieto kokonaan. Vieraskielisten nuorten joukossa opintojen keskeyttäminen on muuta väestöä yleisempää. Heikko työmarkkinatilanne ja opintojen keskeyttäminen näkyy riskinä jäädä ulkopuoliseksi eli jäädä peruskoulun varaan ilman työ- tai opiskelupaikkaa. Vieraskielisten ulkopuolisuusriski on kantaväestö merkittävästi korkeampi.

Vuoden 2007 ja 2011 eduskuntavaaleissa ei tullut valituksi yhtään vieraskielistä naista tai miestä. Sen sijaan vuoden 2008 kunnallisvaaleissa valittiin 34 vieraskielistä valtuutettua. Vieraskielisen ehdokkaan todennäköisyys tulla valituksi oli kotimaisia kieliä puhuvia ehdokkaita matalampi.

Asiasanat: Koulutus, maahanmuuttajat, tulot, poliittinen osallistuminen, tasa-arvo, työmarkkinatilanne, väestörakenne

Sisällys

Abstrakti	3
Johdanto	5
1 Muuttoliikkeen ja vieraskielisen väestön taustatiedot	8
1.1 Muuttoliikkeen kehitys 1990–2012	8
1.2 Vieraskielisten naisten ja miesten ikärakenteet	11
1.3 Maahanmuuton vaikutus ikäluokkiin ja syntyneiden määrään	13
1.4 Maahan muuttaneiden demografinen rakenne alueittain	15
1.5 Asuntokuntien rakenteet kansalaisuuden mukaan	16
2 Työmarkkinatilanne	19
2.1 Vieraskielisten työmarkkinoille sijoittuminen	19
2.2 Vieraskielisten työsuhteen vakaus	25
2.3 Palkat ja palkkaerot	26
2.4 Valtionveronalaiset tulot, ansiotulot ja palkkatulot kieliryhmittäin	28
2.5 Perhevapaiden käyttö	31
3 Koulutus	33
3.1 Vieraskielisten Suomessa suorittamat tutkinnot	33
3.2 Vieraskielisten opiskelu Suomessa	34
3.3 Opiskelijujen keskeytyminen	35
3.4 Ulkopuolisuusriski	36
4 Poliittinen osallistuminen	39
4.1 Eduskuntavaalit	39
4.2 Kunnallisvaalit	40
Keskeiset havainnot	43
Lähteet	47
Käsitteitä	48
Käytetty aineisto	52

Johdanto

Maahanmuutto ja siihen liittyvä käsitteistö ovat hankala yhtälö avattavaksi. Sellaiset käsitteet kuten maahanmuuttaja, ulkomaalainen, siirtolainen, maahanmuuttaja-taustainen ja ulkomaalaistaustainen ovat meille kaikille tuttuja, mutta kaikkea muuta kuin hyvin ymmärrettyjä. Käsitteistö ei ole ehtinyt juurtua välttämättä edes asiantuntijatasolle. Samat haasteet koskettavat myös väestötilastointia. Maahanmuuttaneista halutaan ja tarvitaan yhä enemmän tietoa, mutta aina ei tiedetä, keitä maahanmuuttajilla ylipäänsä tarkoitetaan ja mistä väestöryhmästä tietoja toivotaan.

Maahanmuuttaneista ei ole aiemmin julkaistu sukupuolen mukaan eriteltyä tietoa kootusti – tämä julkaisu pyrkii vastaamaan tähän tarpeeseen. Maahanmuuttaneiden naisten ja -miesten suomalaiseen yhteiskuntaan ja työmarkkinoille sijoittumisessa on nähtävissä samanlaista sukupuolen mukaista eriytymistä kuin kantaväestönkin keskuudessa. Myös maahanmuuttaneiden keskuudessa miehet ja naiset toimivat usein eri ammateissa ja naisille maksetaan vähemmän palkkaa kuin miehille. Toisaalta vieraskielinen väestö myös eroaa kantaväestöstä monella tapaa.

Maahanmuuton tarkastelussa on haasteensa, sillä tarkasteltavan väestöryhmän rajaaminen kansallisuuden, syntymämaan tai kielen mukaan tuottavat jokainen erilaisen ryhmän ”maahanmuuttajia”¹. Heterogeeniseen maahanmuuttajien joukkoon mahtuu näillä kriteereillä hyvinkin erilaisia väestöryhmiä. Tässä julkaisussa käytetään erilaisia rajauksia tarkasteltavasta ilmiöstä riippuen. Jokaisella rajauksella on omat puutteensa. Tyypillisimmin tässä julkaisussa käytetään tarkastelun pohjana tietoa henkilön äidinkielestä, jolloin ”maahanmuuttajaksi” määritellään henkilö, joka puhuu äidinkielenään muuta kieltä kuin suomea, ruotsia tai saamea². Heistä osa on Suomen kansalaisia ja täten suomalaisia. Äidinkielen katsotaan kuitenkin ehkä parhaiten välittävän tiedon henkilön taustasta – onko hän lähtöisin Suomesta vai jostakin muualta, vai onko hän esimerkiksi Suomessa syntynyt, vieraskielisen vanhemman lapsi. Äidinkieltä käyttöä puoltaa se, että se ei juuri muutu, kun sen sijaan kansalaisuus saattaa vaihtua nopeastikin.

Siirtolaisuuteen ja maahanmuuttaneisiin liittyy paljon mielikuvia. Tavallinen harhaluulo esimerkiksi on, että maahanmuuttaneiden asutokunnat olisivat Suomessa todella suuria. Todellisuudessa asutokuntien, joissa asuu pelkästään ulkomaan kansalaisia tai pelkästään kantaväestöön kuuluvia, keskikoko on täsmälleen sama: 2,1 henkilöä³. Maahanmuuttaneita ovat yhtäläillä toisesta EU-maasta Suomeen ulkomaankomennukselle muuttava insinööri kuin Afrikasta sotaa tai poliittista vainoa pakoon muuttava turvapaikanhakija. Tosiasiassa yleisin syy maahanmuuttoon on avioliitto, avoliitto tai muut perhesuhteet. Tällä hetkellä Suomessa on edustettuna yli 180 kansalaisuutta, joista suurimmat ryhmät muodostavat Viron kansalaiset ja Venäjän kansalaiset⁴.

1 Pohdiskelua rajauksista esimerkiksi Markus Rapon artikkelissa Kuka on maahanmuuttaja? (Rapo 2011) ja Kaija Ruotsalaisen artikkelissa Ulkomaalaisten tilapäisen työnteon tilastointi on hajanaista ja puutteellista (Ruotsalainen 2009).

2 Suomea, ruotsia tai saamea äidinkielenään puhuviin viitataan tässä julkaisussa ilmaisulla kotimaisia kieliä äidinkielenään puhuvat.

3 Tilastokeskus, Asunnot ja asuinolot.

4 Tilastokeskus, Väestötilasto.

Maahanmuutto on Suomessa globaaliin tai vaikka länsinaapurimme Ruotsin kehitykseen verrattuna uusi asia. Vasta vuodesta 1990 lähtien Suomeen on muuttanut enemmän ihmisiä kuin mitä täältä on muuttanut pois. Tästä johtuen julkaisun tarkastelu alkaa vuodesta 1990. Katsaus Suomen väestöhistoriaan osoittaa, kuinka Suomesta perinteisesti lähdettiin ulkomaille etsimään vaurautta ja vakaampaa tulevaisuutta. Muuttoliike Suomesta ulkomaille oli erityisen vilkasta ajalla ennen itsenäisyyttämme, mutta myös myöhemmin aina 1970-luvulle asti. Suomalaiset siirtolaiset ovat aikojen saatossa muuttaneet sankoin joukoin maahanmuuttajina Venäjälle, Ruotsiin, Yhdysvaltoihin sekä muualle Eurooppaan. Tarkasteltaessa Suomen väestönkehitystä, on nykyinen asema maahanmuuton kohdemaana historiallisesti poikkeuksellinen tilanne⁵.

Kasvavan maahanmuuton myötä monikulttuurisuus ja -kielisyys sekä arvojen ja tapojen moninaisuus tulevat yhä suuremmissa määrin osaksi suomalaista yhteiskuntaa. Kasvava maahan muuttaneiden määrä asettaa kehittämistarpeita julkisille palveluille. Samoin erityisten kotouttamistoimenpiteiden merkitys kasvaa. Kotoutumispolitiikan onnistumisen edellytyksenä on, että maahan muuttaneet kokevat olevansa yhdenvertainen ja tervetullut osa suomalaista yhteiskuntaa.

Julkaisussa esitetyt tiedot on laskettu väestötilaston, työssäkäyntitilaston, oppilaitosten opiskelijat ja tutkinnot -tilaston, vaalitulosten ja asunnot ja asuinolot -tilastojen tietojen pohjalta. Alkutietojen olennainen piirre on se, että ne ovat aina totaalisia, käsittäen kaikki maassa asuvat henkilöt, kaikki työsuhteissa olleet, kaikki tulonsaajat, kaikki asunnot jne. Suurinta osaa tiedoista ei ole sellaisenaan julkaistu aiemmin, vaan tiedot on tuotettu erikseen tätä julkaisua varten edellä mainituissa tilastoissa tuotetuista aineistoista. Koska edellä mainitut tilastot on tuotettu pääosin rekistereiden pohjalta, on tietojen alkuperäinen lähde erilaiset hallinnolliset rekisterit. Tilastoissa tuotetut aineistot eivät kuitenkaan vastaa rekistereiden alkuperäisaineistoja yksi yhteen, vaan julkaisussa käytetty aineisto on syntynyt tilastoissa aineistojen yhdistelyyn, tarkistamiseen ja jatkojalostamiseen myötä. Kun lähteeksi on merkitty esimerkiksi työssäkäyntitilasto, viitataan sillä työssäkäyntitilastossa eri rekisteritietojen pohjalta muodostettuun tilastoaineistoon. Käytettyjä aineistoja on esitelty tarkemmin liitteessä ”Käytetty aineisto”. Muista kuin liitteessä esitetyistä lähteistä peräisin oleviin tietoihin on merkitty asianmukaiset lähdeviittaukset.

Maahan muuttaneista saadaan kattavasti kaikki demografiset tiedot, kotipaikkakuntaa koskevat tiedot sekä heidän toimintaansa (opiskelu, työ, työttömyys, eläkeläinen ja muu toiminta) kuvaavat tiedot, samoin kuin ansio- ja palkkatiedot. Suurimpia puutteita saatavilla olevassa tilastotiedossa on se, ettei maahan muuttaneiden kotimaissaan suorittamista tutkinnoista kerää tietoa mikään viranomainen Suomessa. Maahan muuttaneiden koulutustasoa kuvaavat tiedot ovat riittämättömiä, eivätkä ne anna kattavaa kuvaa todellisesta koulutustasosta (Rapo 2011).

Rekisteröidyn muuttoliikkeen lisäksi Suomessa työskentelee arviolta 50 000 tilapäistä työntekijää, jotka eivät näy missään tämän julkaisun tilastoissa (Ruotsalainen 2009). Myös kaksoiskansalaisuuden omaavat henkilöt lasketaan kantaväestöön kuuluviksi eikä heitä näy tilastoissa.

5 Tilastokeskus, Väestötilasto.

Idea perusselvityksestä kumpusi hallituksen, Sosiaali- ja terveysministeriön ja työmarkkinakeskusjärjestöjen Samapalkkaisuohjelman⁶ tarpeista. Julkaisussa esiteltävät tiedot ovat koonneet Tilastokeskuksen kehittämispäällikkö Pekka Myrskylä ja yliaktuaari Topias Pyykkönen. Analyysin on laatinut Myrskylä. Katsauksen toimittamiseen ovat osallistuneet lisäksi VTM Paula Koskinen, sosiaali- ja terveysministeriön projektikoordinaattori Mari-Elina McAteer ja valtionhallinnon harjoittelija Tuomas Komulainen.

⁶ Samapalkkaisuohjelman verkkosivut: <http://www.stm.fi/tasa-arvo/samapalkkaisuus>

1 *Muuttoliikkeen ja vieraskielisen väestön taustatiedot*

1.1 *Muuttoliikkeen kehitys 1990–2012⁷*

Vuonna 1990 vieraskielisiä henkilöitä oli Suomessa 25 000 ja kaksikymmentä vuotta myöhemmin 224 000, siis lähes kymmenkertainen määrä. 1990-luvulla vieraskielisen väestön määrä nelinkertaistui ja vuosina 2000–2010 jo yli kaksinkertaistui. Useampi kuin joka kolmas maahan muuttanut on saapunut Suomeen vuoden 2005 jälkeen. Tämä kertoo maahanmuuton trendistä. Maahan muuttaneiden sukupuolirakenne on suhteellisen tasainen. 1990-luvulla maahan tuli enemmän miehiä kuin naisia. 2000-luvun alussa naisia tuli selvästi miehiä enemmän siten, että naiset saavuttivat niukan enemmistön vuosina 2004 ja 2005. Vuosikymmenen lopulla miesten maahanmuutto ylitti jälleen naisten maahanmuuton. Tällä hetkellä Suomessa asuu vieraskielisiä miehiä 4 000 enemmän kuin vieraskielisiä naisia, eli kaikista maahan muuttaneista noin 52 prosenttia on miehiä ja noin 48 prosenttia naisia. Vaikka maahan muuttaneiden määrä on kasvanut, kuvaavaa on se, että Ruotsin tilastoviraston mukaan vuonna 2009 Ruotsissa asui noin 440 000 yksistään suomalaisen taustan omaavaa henkilöä (Statistiska centralbyrån 2010), kun Suomessa oli samana vuonna yhteensä 207 000 vieraita kieliä puhuvaa.

Tilastoissa käsitteellä **tulomuutto** tarkoitetaan tietyllä aikavälillä Suomeen muuttaneita Suomen ja ulkomaan kansalaisia. Tietyllä aikavälillä Suomesta pois muuttaneet kotimaan ja ulkomaan kansalaiset muodostavat **lähtömuuton**. **Nettomuutto** taas on tulomuuton ja lähtömuuton erotus. Näiden käsitteiden ymmärtäminen on tämän julkaisun ja koko maahanmuuton kehityksen ymmärtämisen kannalta olennaista.

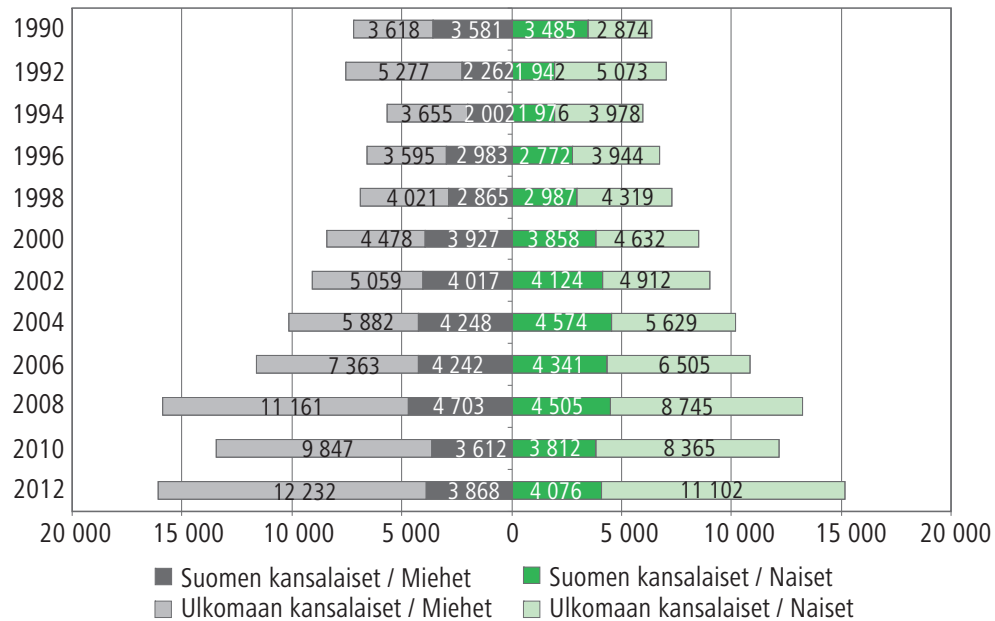
Nettomuutto on ennen ollut Suomen kannalta negatiivista, mutta viime aikoina se on kääntynyt positiiviseksi, kun muuttovoittoa on noin 15 000 henkeä vuodessa. Tulomuutossa ja lähtömuutossa on mukana sekä suomalaisia että muiden maiden kansalaisia. Suomalaisten paluumuuttajien osuus on tasaisesti vähentynyt kokonaisuutena. Kun suomalaisten lähtömuutto on kasvanut varsinkin EU-jäsenyyden aikana, on Suomen kansalaisten muuttoliike muutamia vuotta lukuun ottamatta pysynyt negatiivisena: edelleen suomalaisia lähtee hieman enemmän kuin palaa. Ulkomaan kansalaisten nettomuutto on viime vuosina pysynyt noin 15 000 hengen tasolla, kun Suomeen muuttaneiden kokonaismäärä on ollut 25 000 hengen yläpuolella. Vuonna 2012 Suomeen muutti 11 102 naista ja 12 232 miestä, jotka ovat muiden maiden kansalaisia. Nettoa pudottaa vilkas lähtömuutto, joka on koko 2000-luvun pysytellyt noin 12 000–13 000 hengen tasolla. Lähtijöistä enemmistö eli 8 000–10 000 on suomalaisia ja 3 000–4 000 ulkomaisten kansalaisia. (Kuvio 1.1.).

Maahan muuttaneista noin viidennes lähtee maasta muutaman vuoden kuluessa tulomuuton jälkeen. Kun maan vieraskielisten määrä on ylittänyt 250 000, on selvää, että vieraskielisten lähtijöidenkin määrä kasvaa hiljalleen. Vastaavasti, kun

⁷ Muuttoliikettä koskevan tiedon lähteenä on käytetty Tilastokeskuksen Väestötalastoa.

Kuvio 1.1

Tulomuutto Suomeen muuttajan kansalaisuuden ja sukupuolen mukaan 1990–2010, tuhansia

Lähde: Tilastokeskus, yhteensä Väestötillastot

ulkomailla työskentelevien suomalaisten määrä kasvaa, pysyy paluumuuttajienkin määrä merkittävänä. Pysyvästi Suomeen on tullut muuttajia esimerkiksi Venäjältä, Thaimaasta, Turkista, muutamista Afrikan maista sekä uusista EU-maista. Myös monista Aasian maista tulleista muuttajista 80–90 prosenttia on edelleen Suomessa.

Tulomuuton kansalaisuus rakenne voi muuttua nopeasti. Usein lähtömuuton synnyttäjinä toimivat kansalliset konfliktit, kansainväliset kriisit tai muutokset, kuten Neuvostoliiton hajoaminen, Itä-Euroopan maiden EU-jäsenyydet, sodat ja kriisit Aasian maissa (Irak, Iran, Thaimaa, Afganistan, Myanmar). Maiden oma avautumiskehitys voi johtaa muuttomahdollisuuksien kasvuun (Kiina, Intia, Pakistan) kuin myös maiden välisten liittojen syntymiseen. Myös kohdemaan työtilaisuudet saattavat vetää puoleensa muuttajia. On luultavaa, että muuttorajoitusten väljentyminen jatkuu edelleen ja se voi merkitä nykyistä suurempien muuttomäärien suuntautumista myös Suomeen. Tällä hetkellä, vuoden 2012 lopussa, Suomen vieraskielisen väestön määrä on noin 266 000, ja tällä muuttovauhdilla se vielä noin kaksinkertaistuu tällä vuosikymmenellä. Pelkästään Helsingin seudulla arvioidaan asuvan lähes 300 000 vieraskielistä vuonna 2030 (Helsingin seudun vieraskielisen väestön ennuste 2013–2030, 21). Suhteutettuna vuosikymmenen lopun väestöennusteeseen, lähes joka kymmenes Suomessa asuva on tällöin lähtöisin muualta kuin Suomesta.

Jotta voisimme ymmärtää maahanmuuton kehitystä ja sen oletettuja tulevaisuuden suuntaviivoja, täytyy kurkistaa suomalaisen maahanmuuttokehityksen historiaan. Suomeen suuntautuva kansainvälinen muuttoliike käynnistyi 1980-luvun lopulla. Siihen saakka ulkomailta Suomeen muuttaneet olivat olleet miltei yksinomaan Suomeen palaavia Suomen kansalaisia. Vuosina 1987–2012 Suomeen muutti 475 000 ihmistä, joista 182 000 (38 prosenttia) oli Suomeen palaavia Suomen kansalaisia.

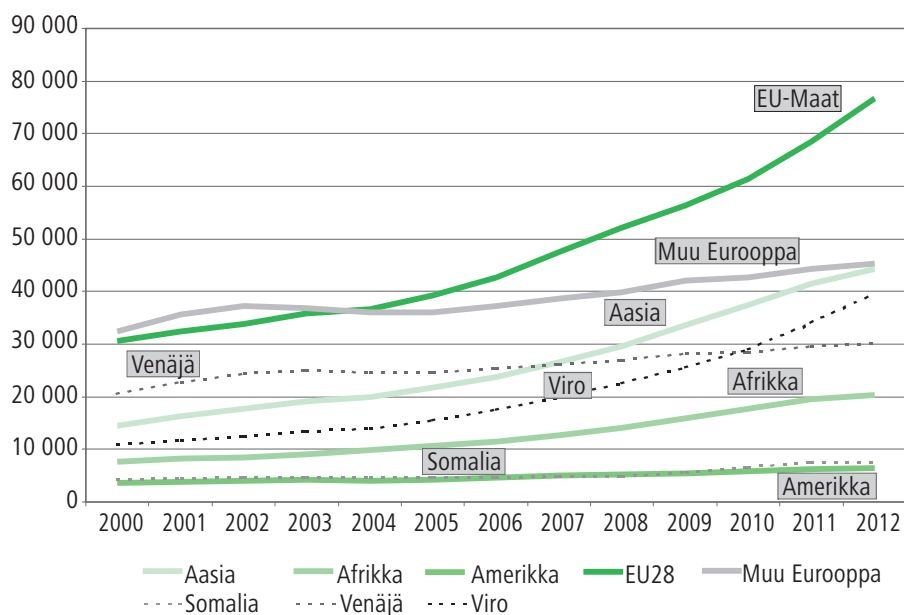
Suomalaisten osuus kasvaa vielä hieman, jos lasketaan 18 000 Ruotsista Suomeen muuttanutta Ruotsin kansalaista entisiksi suomalaisiksi.

1990-luvun alussa Suomeen muuttaminen alkoi nopeasti kasvaa. Suomeen muutti Venäjältä inkerinsuomalaisia ja lähes samaan aikaan muutti joukko Venäjän ja Viron kansalaisia. 1990-luvun alussa Suomeen myös saapui ensimmäinen suurempi muuttajien ryhmä Somaliasta. On tarpeellista todeta, kuinka EU:hun liittyminen kasvatti muuttoliikettä EU-maista vapaan liikkuvuuden mahdollistuttua. Vuoteen 2011 mennessä nykyisten EU-maiden kansalaisia on tullut yhteensä 93 000 muuttajaa vuoden 1987 jälkeen. On kuitenkin syytä huomioida, kuinka tilastot voivat ikään kuin vääristyä jälkikäteisten poliittisten muutosten myötä: iso osa EU-muutosta tulee Virosta (33 000 kansalaista muuttajaa), joka tuli EU:n jäseneksi vasta vuonna 2004. Muista Euroopan maista on tullut 73 000 muuttajaa, heistä 53 000 on Venäjän ja entisen Neuvostoliiton kansalaista.

Kuvio 1.2 kertoo mistä Suomeen muuttaneet ovat lähtöisin. Afrikan eri valtioista saapuneita on yhteensä 24 000 eli kuusi prosenttia kaikista muuttajista. Heistä 9 600 eli 2,3 prosenttia kaikista muuttajista on lähtöisin Somaliasta. Pohjois-Amerikasta on tullut vajaat 7 000 ja Etelä-Amerikasta 5 000 muuttajaa. Aasiasta muuttaneita on yhteensä 52 000 eli 12,5 prosenttia kaikista muuttajista, yli kaksinkertainen määrä Afrikan maista muuttaneisiin verrattuna. Monista Aasian maista lähtöisin oleva muuttoliike on ollut erityisen nopeassa kasvussa 2000-luvulla. Muuttajien määrä esimerkiksi Afganistanista, Filippiineiltä, Intiasta, Irakista, Iranista, Kiinasta, Myanmarista, Nepalista, Thaimaasta ja Vietnaminasta on moninkertaistunut ja usein jopa kymmenkertaistunut 2000-luvulla. Kiinasta on Suomeen saapunut noin 8 000, Irakista 7 000 ja Thaimaasta 6 000 muuttajaa. Jos Aasian maista lähtevä muuttoliike jatkaa kasvuaan, on selvää, että jatkossa tulomuuton lähtöalueiden painopiste siirtyy yhä selvemmin näihin Aasian maihin.

Kuvio 1.2

Eri maanosien kansalaisia Suomessa vuosina 2000–2011

Lähde: Tilastokeskus, Väestötilastot

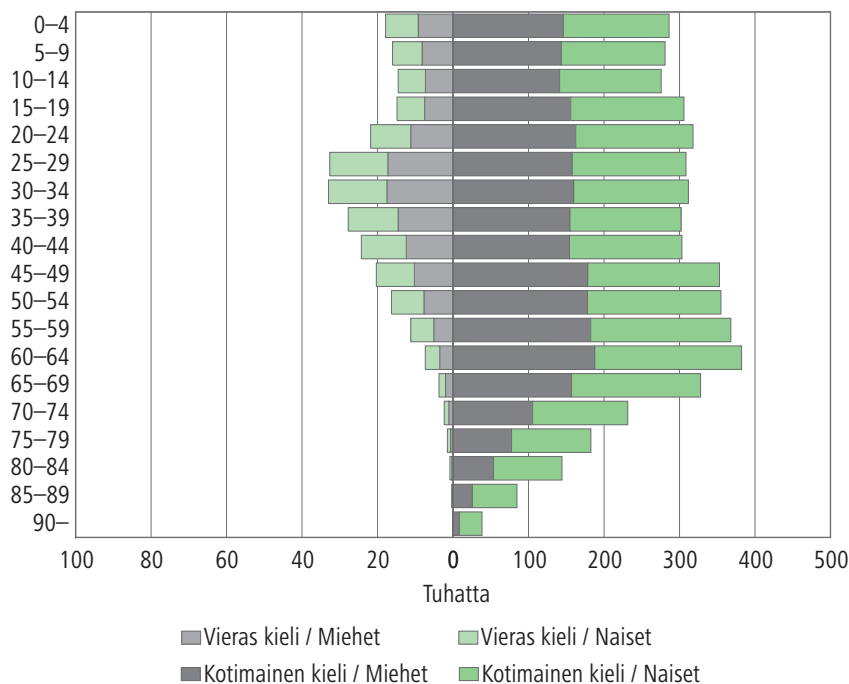
1.2 Vieraskielisten naisten ja miesten ikärakenteet

Suomessa asuvien vieraskielisten miesten määrä kasvoi 64 000 hengellä ajanjaksolla 2000–2010. Miesten lukumäärän kasvusta 29 000 muuttajaa sijoittuu ikäluokkaan 25–44-vuotiaat. Naisillakin suurin lisäys on vastaavassa ikäluokassa: yhteensä 24 000 henkilöä. Kymmenvuotiskaudella 2000–2010 kotimaisia kieliä äidinkielenään puhuvien miesten määrä ikäluokassa 25–44-vuotiaat väheni 59 000 henkilöllä ja naisten määrä 60 000 henkilöllä. Maahanmuutto siis kompensoi miehillä liki puolet, 49 prosenttia, ikäluokan vähenemästä ja naisillakin 42 prosenttia. Näissä ikääntymisen vuoksi pienenevissä ikäluokissa muuttovoitoilla on siis todella huomattava merkitys.

Vuonna 2000 vieraskielisistä miehistä 59,4 prosenttia kuului 15–44-vuotiaiden ikäryhmään, samoin vieraskielisistä naisista. Vuonna 2010 miesten prosenttiosuus 15–44-vuotiaiden ikäryhmässä oli lähes sama (58,4), samoin naisten (57,0). Kotimaisia kieliä äidinkielenään puhuvista miehistä 38 prosenttia on 15–44-vuotiaita ja naisista 35 prosenttia eli siis parisenkymmentä prosenttiyksikköä vähemmän kuin vieraskielisistä. Enemmistö maahan muuttaneista on nuoria aikuisia, joilla ainakin ikänsä puolesta pitäisi olla hyvät mahdollisuudet saada jalansijaa Suomen työmarkkinoilla. Suomessa työikäisten määrä on vähentynyt jo muutaman vuoden ajan, joten maahan muuttavat ihmiset keskimäärin nuorena tai ainakin nuorehkona väestöryhmänä paikkaavat väestörakenteen lisäksi myös työikäisen väestön rakennetta.

Kuvio 1.3

Väestön ikärakenne kieliryhmän ja sukupuolen mukaan 2012, tuhansia

Lähde: Tilastokeskus, Väestötilastot

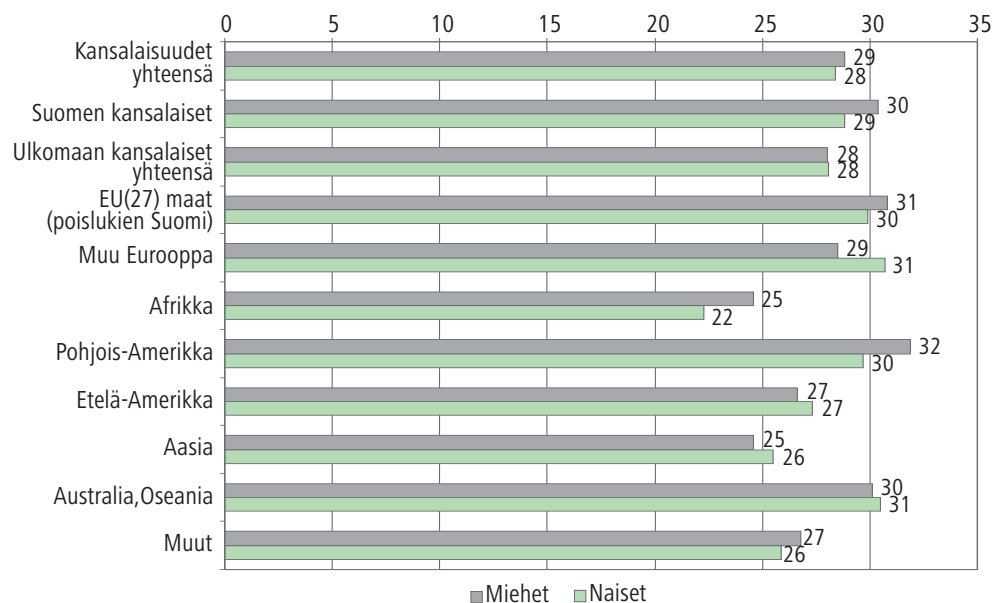
Jos tarkastellaan vuosittain maahan muuttavien ikärakennetta, niin se on vielä nuorempaa kuin maassa jo asuvan vieraskielisen väestön ikärakenne. Maahan muuttaneista miehistä jopa 76 prosenttia kuuluu 15–44-vuotiaiden ikäluokkaan, ja suomalaisista paluumuuttajistakin samaiseen ikäryhmään kuuluu 54 prosenttia. Suomeen muuttaneista naisista 71 ja suomalaisista paluumuuttajista 59 prosenttia kuului mainittuun ikäluokkaan. Kaikista vieraskielisistä 15–44-vuotiaisiin kuului 58,4 prosenttia.

Iäkkäitä muuttajia tulee lähes pelkästään EU-maista ja muualta Euroopasta. Myös suomalaisissa paluumuuttajissa on jonkin verran iäkkäitä henkilöitä. Nuorten aikuisten, eli 15–24-vuotiaiden, tulomuutto Aasian ja Afrikan maista on tarkastellulla ajanjaksolla lähes kaksinkertaistunut kaudella 2005–2010. Nuorimpia muuttajia olivat Afrikan maista tulleet: Suomeen muuttaneiden miesten keski-ikä oli 25 ja naisten 22 vuotta. Seuraavaksi nuorimpia olivat Aasian maista tulleet miehet (keskimäärin 25-vuotiaita) ja naiset (keskimäärin 26-vuotiaita). Suomeen palaavien suomalaisten keski-ikä on miehillä 30 ja naisilla 29 vuotta. Muista EU-maista tulevilla miehillä keski-ikä on 31 ja naisilla 30 vuotta.

Vieraskielinen väestö on keski-ältään selvästi kotimaisia kieliä äidinkielenään puhuvaa väestöä nuorempaa. Vuoden 2009 lopussa kotimaisia kieliä äidinkielenään puhuvien miesten keski-ikä oli 41,7 vuotta (ikien keski-arvo) ja naisten 43,1 vuotta. Kaikkien maassa asuvien vieraskielisten miesten keski-ikä oli 31,7 vuotta ja naisten 32,5 vuotta. Nuorimpien maahan muuttaneiden lähtömaa on usein Euroopan ulkopuolelta. Euroopan ulkopuolelta tulleiden miesten keski-ikä on noin 28 vuotta ja naisten 28,1 vuotta, joka on 15 vuotta alempi kuin kotimaisia kieliä äidinkielenään puhuvien naisten keski-ikä.

Kuvio 1.4

Suomeen muuttaneiden keski-ikä kansalaisuuden mukaan, 2005–2010

Lähde: Tilastokeskus, Väestötilastot

Taulukko 1.1

Eri kieliryhmiin kuuluvien henkilöiden keski-ikä vuonna 2012

	Miehet	Naiset
Kotimaiset kielet	40,3	43,1
Vieraat kielet	31,7	32,5
Viron kieli	32,4	34,9
Venäjän kieli	32,5	37,7
EU:n + pohjoismaiset kielet	36,8	32,8
Muut eurooppalaiset kielet	30,1	27,0
Muut kielet	28,4	28,1

Lähde: Tilastokeskus, Väestötilastot

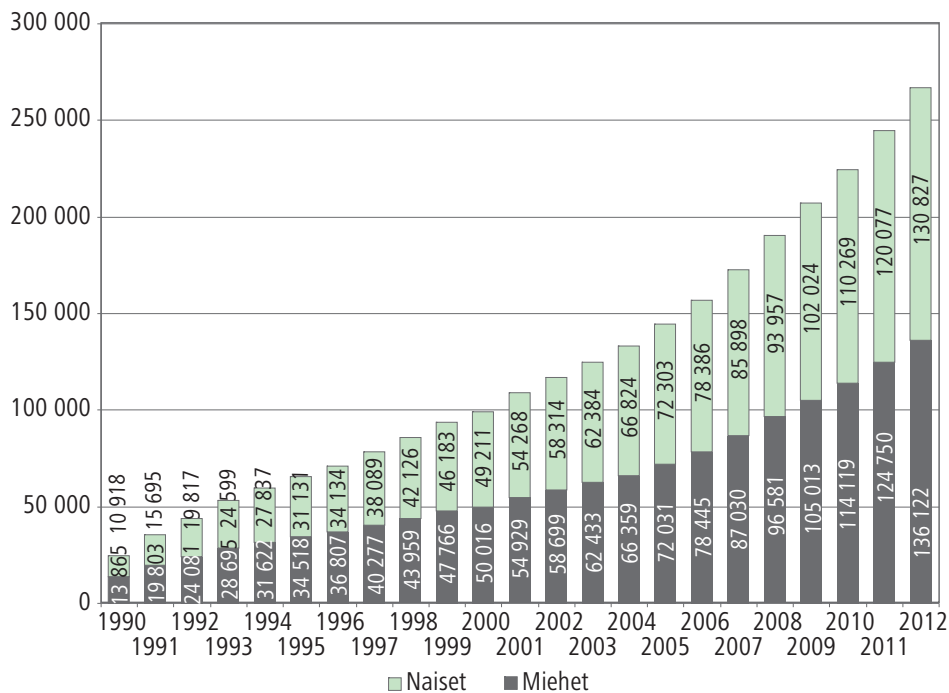
1.3 Maahanmuuton vaikutus ikäluokkiin ja syntyneiden määrään

On perusteltua todeta, että maahanmuutolla on selvä vaikutus Suomessa asuvien ikäluokkien kokoon. Tällä hetkellä suurin lisäys näkyy 1980-luvun alun ikäluokissa, jotka syntymähetkellään vaihtelivat kooltaan 63 000 ja 67 000 välillä. Nyt niistä osa on maahanmuuton tuoman väestönkasvun myötä ylittänyt 70 000 hengen rajan. Maahanmuutto on kasvattanut useita ikäluokkia noin 4 000 hengellä. 1990-luvun alun ikäluokat ovat kasvaneet 1 500–2 000 hengellä, mutta ne tulevat vielä edelleen kasvamaan. Näin maahanmuutto paikkaa Suomen alhaista syntyvyyttä kasvattaen ikäluokkien kokoa jopa 6–7 prosentilla.

Kohortilla tarkoitetaan tiettyä aikana samanlaisen tapahtuman kohteiksi joutuneiden ryhmää. Esimerkiksi syntymäkohortti on tiettyä aikana (vuosi tai pitempi jakso) syntyneiden ryhmä. Kohorttitarkastelu on yleisintä esiteltäessä syntyvyyttä, kuolleisuutta ja avioeroja käsitteleviä tietoja.

Kuvio 1.5

Suomessa asuvien vieraskielisten henkilöiden määrän kehitys sukupuolen mukaan, 1990–2010

Lähde: Tilastokeskus, Väestötilastot

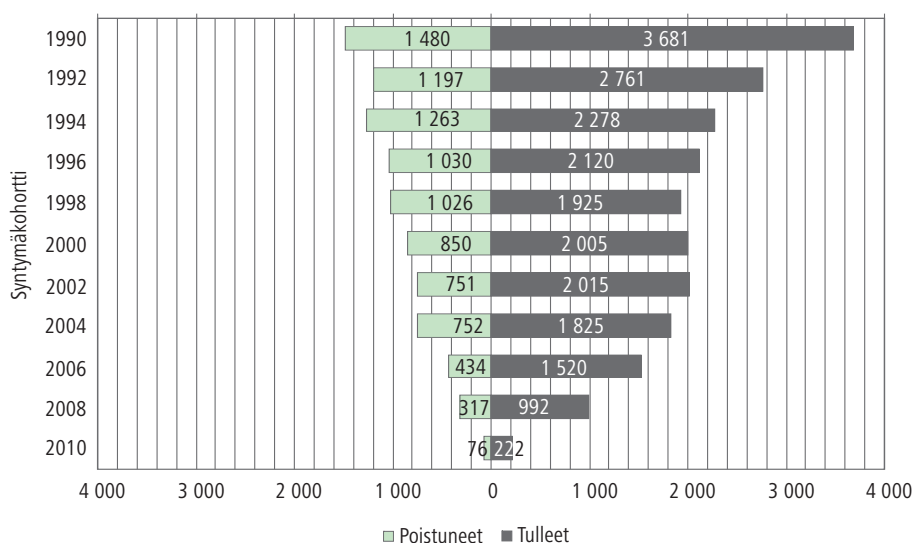
Kansainvälinen muuttoliike on kasvattanut syntymäkohortteja parin kolmen vuosikymmenen ajan. Kuviossa 1.6 on laskettu miten maastamuutto ja kuolleisuus ovat vähentäneet vuosittain syntyneiden kohorttien kokoa syntymähetken jälkeen. Toisaalta niistä ilmenee, miten maahanmuutto on kasvattanut kohortteja jälkikäteen. Poistuman ja lisäyksen erotus on kohortin nettomuutos. On kuitenkin todettava, ettei vuoden 2010 eikä muidenkaan vuosien tilanne ole vielä lopullinen, vaan maahan muuttavien määrä näissä ikäluokissa kasvaa edelleen 2020-luvulle saakka. Tämä johtuu siitä, että ne ikäluokat, joista muuttajia tulee, eivät ole vielä tyypillisessä 20–30 vuoden muuttoikässä.

Suomesta muuttaa ulkomaille parhaillaankin 1980-luvun lopulla sekä 1990-luvun alussa syntyneitä nuoria ja nuoria aikuisia opiskelujen ja työn takia. Eniten Suomesta pois muuttavat vieraskieliset. Noin 20 prosenttia maahan muuttaneista tulee lähtemään Suomesta seuraavien kymmenen vuoden aikana. Samaan aikaan 1980–1990-lukujen kohortteja kasvattaa maahanmuutto. Suurin osa muuttajista on nuoria aikuisia, joten suurimmat voitot tällä hetkellä saadaan 1980-luvun lopulla ja 1990-luvun alussa syntyneisiin kohortteihin. Kaikissa kuvion 1.6 kohorteissa muuttoliikkeen vaikutus on kohorttia kasvattava. Voimakkaimmin vaikutus näkyy 1990-luvun alun kohorteissa. Nyt nämä kohortit ovat iältään hieman yli 20-vuotiaita, joten niihin kumuloituu maahan muuttavia vielä monen vuoden ajan ja toisaalta niistä myös muutetaan jatkossakin ulkomaille.

Maahan muuttaneista noin puolet on 15–34-vuotiaita. Noin viidennes on alle 15-vuotiaita lapsia, viidennes on 35–64-vuotiaita ja eläkeikäisiä on vain muutama prosentti. Nettomuutto kasvattaa työkäisten määrää koko maan lisäksi kaikissa maakunnissa. Tämä on hyvin tärkeätä, koska kaikissa maakunnissa työkäisten määrä vähenee tällä hetkellä. Maahanmuutto ei pysty työkäisten määrän vähenemistä pysäyttämään, mutta se hieman hidastaa sitä – yleensä noin puolella.

Kuvio 1.6

Syntymäkohorteista (1990–2010) poistuneet (maastamuutto tai kuolema) ja niihin ulkomailta tulleet (maahanmuutto), 2010 loppuun mennessä

Lähde: Tilastokeskus, Väestötilastot

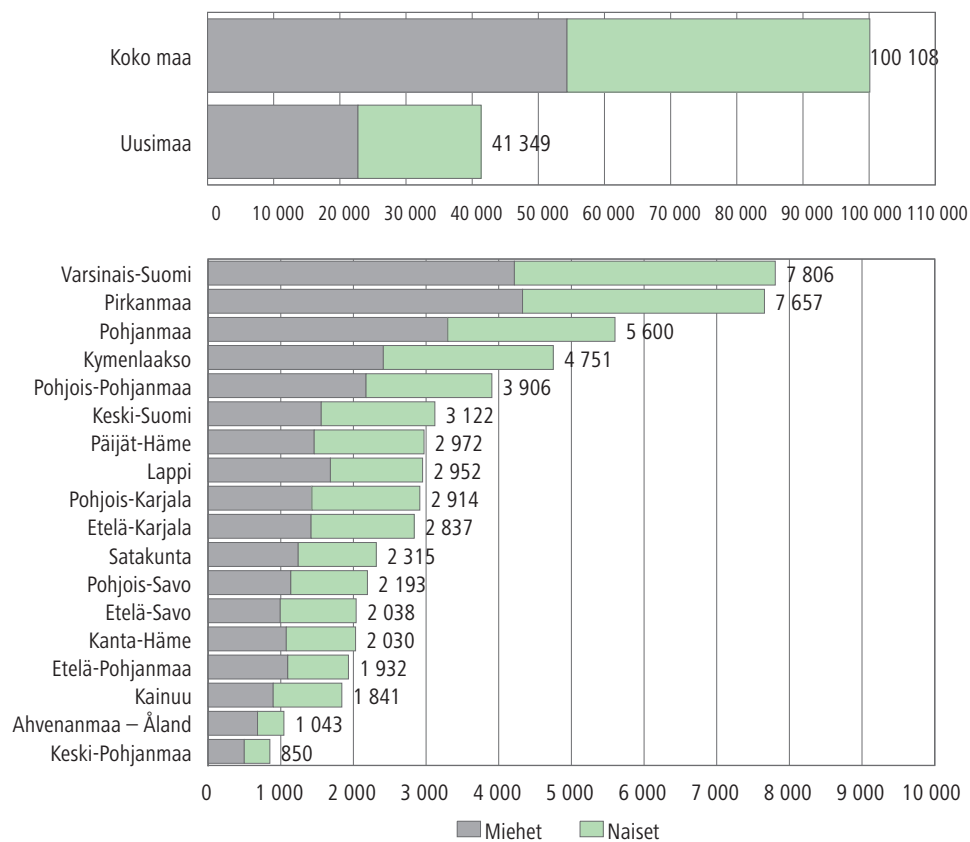
Maahanmuuton tärkein etu on se, että sen vaikutus ulottuu kaikkien maakuntien työikäisiin (katso kuvio 1.7). Joissakin maakunnissa käytettävissä olevan työvoiman määrä kasvaa tällä hetkellä. Sellaisissakin maakunnissa, joissa käytettävissä olevan työvoiman määrä laskee, maahanmuutto pienentää tätä kehitystä selvästi. Lisäksi maahan muuttaneella väestöllä on selvä vaikutus syntyneiden määrään eli maakuntien lasten määrään. Joka kymmenennellä Suomessa syntyvällä lapsella on ainakin toinen vanhemmista lähtöisin ulkomailta.

1.4 Maahan muuttaneiden demografinen rakenne alueittain

Maahan muuttaneista noin puolet on 15–34-vuotiaita. Noin viidennes on alle 15-vuotiaita lapsia, viidennes on 35–64-vuotiaita ja eläkeikäisiä on vain muutama prosentti. Nettomuutto kasvattaa työikäisten määrää koko maan lisäksi kaikissa maakunnissa. Tämä on hyvin tärkeää, koska kaikissa maakunnissa työikäisten määrä vähenee tällä hetkellä. Maahanmuutto ei pysty työikäisten määrän vähenemistä pysäyttämään, mutta se hieman hidastaa sitä – yleensä noin puolella.

Kuvio 1.7

Nettosiirtolaisuus⁸ sukupuolen mukaan maakunnittain 2001–2010

Lähde: Tilastokeskus, Väestötilastot

⁸ Maahanmuutto ja maastamuutto, sisältää myös Suomen kansalaiset.

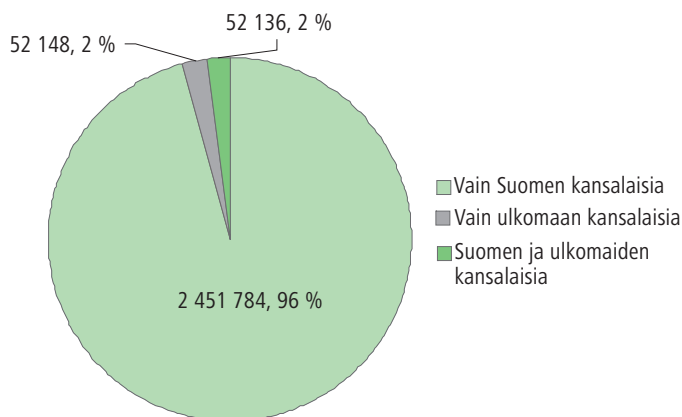
Maahanmuuton tärkein etu on se, että sen vaikutus ulottuu kaikkien maakuntien työikäisiin (katso kuvio 1.7). Joissakin maakunnissa käytettävissä olevan työvoiman määrä kasvaa tällä hetkellä. Sellaisissakin maakunnissa, joissa käytettävissä olevan työvoiman määrä laskee, maahanmuutto pienentää tätä kehitystä selvästi. Lisäksi maahan muuttaneella väestöllä on selvä vaikutus syntyneiden määrään eli maakuntien lasten määrään. Joka kymmenennellä Suomessa syntyvällä lapsella on ainakin toinen vanhemmista lähtöisin ulkomailta.

1.5 Asuntokuntien rakenteet kansalaisuuden mukaan

Asuntokuntia tarkastellessa käytetään tietoa asukkaiden kansalaisuudesta, sillä kansalaisuuden voi katsoa antavan luotettavamman kuvan asuntokunnan nykytilanteesta. Suomen 2,55 miljoonasta asuntokunnasta vain 2 prosenttia eli noin 52 000 koostui vuonna 2012 pelkästään ulkomaan kansalaisista. Asuntokunnista 52 000, eli 2 prosenttia, on sellaisia, joissa on ainakin yksi suomalainen sekä ainakin yksi ulkomaalainen henkilö. Yhteensä sellaisia asuntokuntia, joissa asuu ulkomaalaisia, on noin 104 000 eli 4 prosenttia kaikista asuntokunnista.

Kuvio 1.8

Asuntokunnat kansalaisuuden mukaan, prosentuaalinen osuus sekä lukumäärä vuonna 2012

Lähde: Tilastokeskus, Asunnot ja asuinolot

Taulukko 1.2

Asuntokunnat koon ja asuntokunnan jäsenten kansallisuuden mukaan 2012

	Asuntokuntia Henkilöitä asuntokunnissa		Asuntokunnan koko (%)							
			Keskikoko	1	2	3	4	5	6	7+
Yhteensä	2 579 781	5 308 485	2,1	41,5	33,2	11,2	9,2	3,5	1,0	0,6
Vain Suomen kansalaisia	2 468 660	5 017 362	2,0	42,3	33,3	10,8	8,9	3,4	0,9	0,5
Suomen ja ulkomaiden kansalaisia	55 140	174 844	3,2	0,0	40,2	26,5	19,7	8,1	3,1	2,4
Vain ulkomaan kansalaisia	55 981	1162 79	2,1	48,0	22,7	14,0	9,2	3,6	1,5	1,1

Lähde: Tilastokeskus, Asunnot ja asuinolot

Pelkästään ulkomaan kansalaisista koostuvien asuntokuntien keskikoko oli vuonna 2012 täsmälleen sama kuin kaikkien maassa asuvien asuntokuntien eli 2,1 henkeä (katso taulukko 1.2). Asuntokuntien elinvaihe saattaa olla erilainen, suomalaisissa on ”paljon” lapsettomia eläkeläisasuntokuntia ja eläkeläissinkkuja, ulkomaalaisissa enemmän lapsettomia sinkkuasuntokuntia. Suomen ja ulkomaan kansalaisia sisältävien asuntokuntien keskikoko on 3,2 sen vuoksi, että tällaisessa asuntokunnassa lähtökohtaisesti tulee olla kahden kansallisuuden edustajia. Kaikista asuntokunnista 41,5 prosenttia on yhden hengen asuntokuntia, ulkomaan kansalaisten asuntokunnista 48 prosenttia.

Muiden maiden kansalaisista koostuvissa asuntokunnissa on hieman suurempi osan monen hengen asuntokuntia. Yli neljän hengen asuntokuntia on kaikista asuntokunnista viisi ja muiden kansallisuuksien asuntokunnista 6,5 prosenttia. Muiden maiden kansalaisista koostuvista asuntokunnista 71 prosenttia ja suomalaisista koostuvista asuntokunnista 75 prosenttia sisältävät korkeintaan kaksi asukasta. Asuntokunnista, joissa on sekä suomalaisia että muiden maiden kansalaisia, 40 prosenttia on kahden hengen asuntokuntia

Kaikkien asuntokuntien käytettävissä olevien rahatulojen⁹ mediaani oli vuonna 2011 29 815 euroa vuodessa ja muiden maiden kansalaisten asuntokuntien mediaanitulo oli 19 709 euroa vuodessa eli 66 prosenttia kaikkien asuntokuntien mediaanituloista. Ulkomaalaisten asuntokuntien keski- ja mediaanitulot ovat kolmanneksen pienempiä kuin kaikkien asuntokuntien keskimääräiset vuositulot. Kaikkien asuntokuntien keskimääräiset käytettävissä olevat rahatulot nousivat hieman vuosina 2010–2011. Pelkästään Suomen kansalaisista koostuvien asuntokuntien käytettävissä olevien rahatulojen mediaani nousi 3,1 prosenttia ja vain ulkomaan kansalaisista koostuvien asuntokuntien tulojen mediaani 5,1 prosenttia.

Kansalaisuusryhmien kansalliserot kapenevat, jos huomioidaan asuntokuntien väliset rakenne-erot, kuten asuntokunnan jäsenmäärä. Pelkästään Suomen kansalaisista koostuvan asuntokunnan keskimääräiset käytettävissä olevat rahatulot olivat vuonna

Taulukko 1.3

Asuntokunnat koon ja asuntokunnan jäsenten kansallisuuden mukaan 2012

	Asuntokuntia	Asuntokunnan käyttötulot			
		Keskimääräiset käyttötulot / kulutusyksikkö	Keskitulo	Mediaanitulo	Asuntokuntia
2010	Kaikki	21 344	35 965	28 935	2 537 197
	Vain Suomen kansalaisia	21 540	36 095	29 013	2 440 417
	Suomen ja ulkomaiden kansalaisia	18 635	42 584	36 498	49 328
	Vain ulkomaan kansalaisia	14 097	22 424	18 759	47 452
2011	Kaikki	22 178	37 313	29 815	2 556 068
	Vain Suomen kansalaisia	22 393	37 452	29 898	2 451 784
	Suomen ja ulkomaiden kansalaisia	19 520	44 594	37 771	52 136
	Vain ulkomaan kansalaisia	14 726	23 496	19 709	52 148

Lähde: Tilastokeskus, *Asunnot ja asuinolot / Tulonjaon kokonaistilasto*

9 Kotitalouden käytettävissä olevat rahatulot muodostetaan laskemalla yhteen kotitalouden tulot (sekä palkkatulot että tulonsiirrot) ja vähentämällä näistä maksetut tulonsiirrot. Kts. tarkemmin liite ”Käsitteet”.

Taulukko 1.4

Köyhyysrajan (60 % mediaanista) alle jääneet asuntokunnat kansalaisuuden mukaan, 2010 ja 2011

2010	Asuntokuntia yht.	Käyttötulot alle 17 361 euroa	%	Käyttötulot/kuluyksikkö alle 12 806,4 euroa	
Kaikki asuntokunnat	2 537 197	618 276	24,4	548 589	21,6
Asuntokunnassa vain Suomen kansalaisia	2 440 417	614 390	25,2	506 152	20,7
Suomen ja ulkomaan kansalaisia	49 328	5 769	11,7	16 900	34,3
Vain ulkomaan kansalaisia	47 452	21 884	46,1	25 537	53,8
2011	Asuntokuntia yht.	Käyttötulot alle 17 889 euroa	%	Käyttötulot/kuluyksikkö alle 13 306,8 euroa	%
Kaikki asuntokunnat	2 556 068	645 266	25,2	563 803	22,1
Asuntokunnassa vain Suomen kansalaisia	2 451 784	615 851	25,1	518 243	21,1
Suomen ja ulkomaan kansalaisia	52 136	5 917	11,3	17 789	34,1
Vain ulkomaan kansalaisia	52 148	23 498	45,1	27 771	53,3

Lähde: Tilastokeskus, Asunnot ja asuinolot / Tulonjaon kokonaistilasto

2011 lähes 14 000 euroa pelkästään ulkomaalaisista koostuvan asuntokunnan käytettävissä olevat rahatulot suuremmat. Jos asuntokuntien rakenteet huomioidaan jakamalla käytettävissä olevat rahatulot kulutusyksiköillä, pienenee ero lähes puoleen. Tällöin Suomen kansalaisista koostuvan asuntokunnan keskimääräiset tulot olivat 7 667 euroa vain ulkomaan kansalaisia käsittävien asuntokuntien keskimääräisiä tuloja suuremmat.

Vain suomalaisia sisältävistä asuntokunnista 25,2 prosenttia eli vuonna 2011 köyhyysrajan alapuolella. Tällöin köyhyysraja on 17 889 euroa eli 60 prosenttia mediaanituloista. Vain ulkomaalaisista koostuvista asuntokunnista oli köyhyysrajan alapuolella 45,0 prosenttia. Mediaanituloilla köyhyysraja kulutusyksikköä kohden laskettuna on 13 306 euroa ja sen alapuolelle jää 22,1 prosenttia vain suomalaisia sisältävistä asuntokunnista ja 53,3 prosenttia vain ulkomaalaisia sisältävistä asuntokunnista. Tässä tarkastelussa on mukana kaikki tulosiirrot, myös toimeentulotuki ja lapsilisät, jotka eivät ole veronalaisia tuloja.

2 Työmarkkinatilanne

Maahan muuttaneiden tilanne työmarkkinoilla heijastelee heidän yleistä asemaansa ja kotoutumistaan yhteiskuntaan. Ei ole yhdentekevää, miten ja millä tavoin maahan muuttaneet onnistuvat pääsemään osaksi suomalaista työelämää. Seuraavassa osiossa kuvataan tarkemmin vieraskielisen väestön sijoittumista suomalaisille työmarkkinoille. Osiossa on lähestytty ilmiötä kielen eikä kansalaisuuden näkökulmasta siitä syystä, että kieli on pysyvämpi ominaisuus kuin kansalaisuus. Tällöin tarkastelussa ovat mukana myös esimerkiksi ulkomaan kansalaisille syntyneet lapset ja jo Suomen kansalaisuuden saaneet maahanmuuttajat. Erityinen painopiste on työmarkkinoiden sukupuolen mukaisissa jaossa, niin maahan muuttaneiden keskuudessa kuin verrattuna kantaväestöön. Osiossa pyritään kuvaamaan myös palkkauksen tasoa maahan muuttaneiden keskuudessa sekä sukupuolten palkkaeroja.

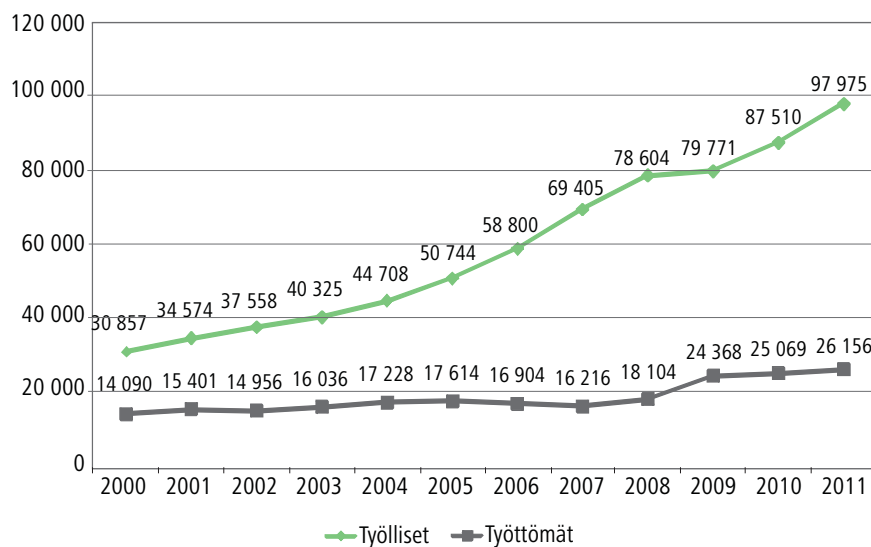
2.1 Vieraskielisten työmarkkinoille sijoittuminen

Maahan muuttaneet kohtaavat suomalaisessa yhteiskunnassa monenlaisia haasteita, joista työelämää koskevat ongelmat eivät ole vähäisimpiä. Vaikka maahan muuttaneet ovat heterogeeninen ryhmä myös työmarkkina-asemaltaan, on heidän työllisyystilanteensa keskimäärin tarkasteltuna muuta väestöä heikompi. Kotimaisia kieliä äidinkielenään puhuviin verrattuna vieraskielisten työllisyysaste on alhaisempi ja työttömyysaste korkeampi.

Maahan muuttaneet työllistyvät muuta väestöä useammin koulutustaan vastaamattomiin töihin. Työssäkäyntitilaston mukaan (taulukko 2.1) he ovat yliedustettuina esimerkiksi siivoojan, myyjän, tarjoilijan ja ajoneuvon kuljettajan ammateissa.

Kuvio 2.1

Vieraskieliset 18–64 -vuotiaat työlliset ja työttömät 2000–2011

Lähde: Tilastokeskus, Työssäkäyntitilasto

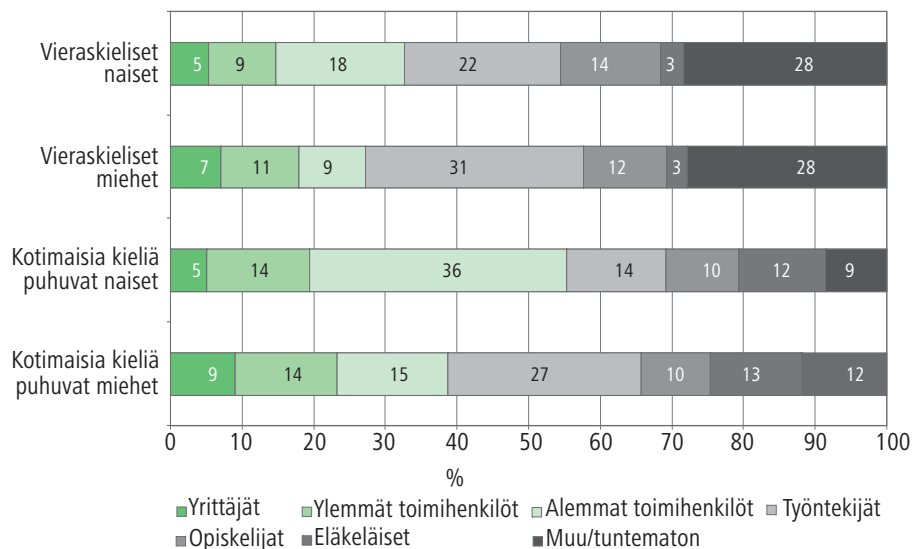
Karkeasti jaotellen maahan muuttaneiden työllistymisen suhteen voidaan todeta, että mitä kulttuurisesti ja kielellisesti lähempänä Suomea olevasta maasta he tulevat, sitä nopeammin he pääsevät ansiotyöhön. Näyttää siltä, että työn, eikä esimerkiksi sodan tai poliittisen tilanteen, vuoksi maahan muuttaneiden työllisyystilanne on parempi.

Vieraskielisten keskimääräinen työllisyysaste on 15–17 prosenttiyksikköä alempi kuin kotimaisia kieliä äidinkielenään puhuvilla. Vieraskielisten työttömyysaste on hieman yli kaksinkertainen kantaväestön työttömyysasteeseen verrattuna. Vieraskielisten ja kantaväestön työttömyys- ja työllisyyserot ovat kuitenkin 2000-luvulla selvästi kaventuneet. Vieraskielisten työllisyys on kasvanut kantaväestön työllisyyttä nopeammin ja toisaalta vieraskielisten työttömyys on alentunut nopeammin kuin kotimaisia kieliä äidinkielenään puhuvien.

Sosioekonominen asema on merkittävä yksittäisen henkilön määrittäjä, kun tarkastellaan hänen asemaansa yhteiskunnassa. Sosioekonomiseen asemaan vaikuttavat kunkin henkilön koulutustaso, ammatti, ammattiasema sekä toimiala. Sosioekonomista asemaa luokiteltaessa käytetään seuraavaa ryhmittelyä: yrittäjät, ylemmät toimihenkilöt, alemmat toimihenkilöt, työntekijät, opiskelijat, eläkeläiset ja muut¹⁰. Kuviosta 2.2 nähdään vieraskielisten ja kotimaisia kieliä äidinkielenään puhuvien sosioekonomisen aseman erot. Kotimaisia kieliä äidinkielenään puhuvien sosioekonominen asema on keskimäärin korkeampi kuin vieraita kieliä puhuvien. Vieraskielisten keskuudessa on joitain eroja sukupuolen mukaan, esimerkiksi naiset sijoittuvat yleisemmin alempiin toimihenkilöihin kun taas miehet sijoittuvat useammin työntekijöiden ryhmään.

Kuvio 2.2

Kotimaisia kieliä äidinkielenään puhuvat ja vieraskieliset 15–65-vuotiaat sosioekonomisen aseman mukaan 2010, prosenttia

Lähde: Tilastokeskus, Työssäkäyntitilasto

¹⁰ Luokitus perustuu Tilastokeskuksen vuoden 1989 sosioekonomisen aseman luokitusstandardiin. Siinä otetaan huomioon henkilön ammatti, ammattiasema, työn luonne ja elämänvaihe (Tilastokeskus 1989, 17).

Ammatin mukaan vieraskielisiä miespalkansaajia on suhteellisesti eniten maataloudessa ja muina työntekijöinä¹¹, samoin naisia on eniten näissä ryhmissä. Absoluuttisesti eniten naispalkansaajia on palvelu-, myynti- ja hoitotöissä. Vieraskielisistä yrittäjämiehistä suurin osa eli 2 100 henkeä ja 14,6 prosenttia alan yrittäjistä, tekee palvelu- ja myyntityötä ravintoloissa. Naisyrittäjistä 1 100 henkeä on palvelu- ja myyntitöissä. Kaikista palkansaajamiehistä oli vieraskielisiä 4,3 prosenttia ja naisista 3 prosenttia. Kaikista miesyrittäjistä oli vieraskielisiä 3,7 ja naisista 4 prosenttia. Vieraskielisten miesten, sekä palkansaajien että yrittäjien, toiminta keskittyy voimakkaasti ravitsemusalaan. Ravintola-alan yrittäjämiehistä 44 prosenttia on vieraskielisiä. Vieraskielisten naisten yrittäjäyys keskittyy ravitsemusalan lisäksi henkilökohtaisiin palveluihin. Henkilökohtaisten palvelujen yritykset ovat muun muassa pesuloita ja kauneushoitoloita.

Kuvio 2.3 osoittaa sukupuolten välisen eron työllisten ja työttömien määrässä vuosina 2000–2011. Ensinnäkin voidaan todeta, että vieraskielisiä työllisiä on vuonna 2011 huomattavasti enemmän kuin kymmenen vuotta aikaisemmin. Työllisiä miehiä on jonkin verran enemmän kuin työllisiä naisia. Vastaavasti vieraskielisiä naisia on enemmän työttömänä kuin vieraskielisiä miehiä.

Kuviossa 2.4 näkyy kotimaisia kieliä äidinkielenään puhuvien miesten ja naisten työttömyysasteet sekä vastaavasti vieraskielisten miesten ja naisten työttömyysasteet. Paras työllisyys on kotimaisia kieliä äidinkielenään puhuvilla naisilla, heikoin

Taulukko 2.1

Vieraskielisten osuus kaikista 18–64-vuotiaista palkansaajista ja yrittäjistä ammatin mukaan 2010 (Vuoden 2010 ammattiluokituksen mukaan)

	Palkansaajat			Yhteensä	Yrittäjät	
	Yhteensä	Vieraskielisiä	%		Vieraskielisiä	%
Miehet						
Yhteensä	994 201	42 314	4,3	155 744	5 800	3,7
Sotilaat	9 772	20	0,2	0	0	
Johtajat	46 136	855	1,9	12 448	317	2,5
Erytisasiantuntijat	189 641	7 549	4,0	13 956	680	4,9
Asiantuntijat	157 289	3 502	2,2	16 812	675	4,0
Toimisto- ja asiakaspalvelutyöntekijät	43 185	1 684	3,9	192	11	5,7
Palvelu- ja myyntityöntekijät	112 237	6 096	5,4	14 582	2 128	14,6
Maanviljelijät, metsätyöntekijät ym.	11 637	1 076	9,2	36 864	40	0,1
Rakennus-, korjaus- ja valmistustyöntekijät	198 343	7 836	4,0	29 519	870	2,9
Prosessi- ja kuljetustyöntekijät	150 692	5 65	3,8	20 110	163	0,8
Muut työntekijät	60 295	6 487	10,8	35	2	5,7
Tuntematon	14 974	1 544	10,3	11 226	914	8,1
Naiset						
Yhteensä	107 6164	36 095	3,0	82 111	3301	4,0
Sotilaat	481	0		0	0	
Johtajat	19 780	201	1,0	4 894	121	2,5
Erytisasiantuntijat	207 906	5 666	3,0	8291	352	4,2
Asiantuntijat	233 128	4 095	2,0	11 187	388	3,5
Toimisto- ja asiakaspalvelutyöntekijät	125 936	2 574	2,0	117	7	6,0
Palvelu- ja myyntityöntekijät	313 169	10 379	3,0	27 150	1461	5,4
Maanviljelijät, metsätyöntekijät ym.	8 090	881	11,0	16 682	154	0,9
Rakennus-, korjaus- ja valmistustyöntekijät	18 506	877	5,0	3 875	147	3,8
Prosessi- ja kuljetustyöntekijät	38 591	2 220	6,0	1 949	41	2,1
Muut työntekijät	96 176	7 994	8,0	12	2	16,7
Tuntematon	14 401	1 208	8,0	7 954	628	7,9

Lähde: Tilastokeskus, Työssäkäyntitilasto

11 Muut työt sisältää eri alojen toimintoja, kuten siivous, mainosten jakelu, pesulatyö ja kaatopaikkatyöt.

Taulukko 2.2

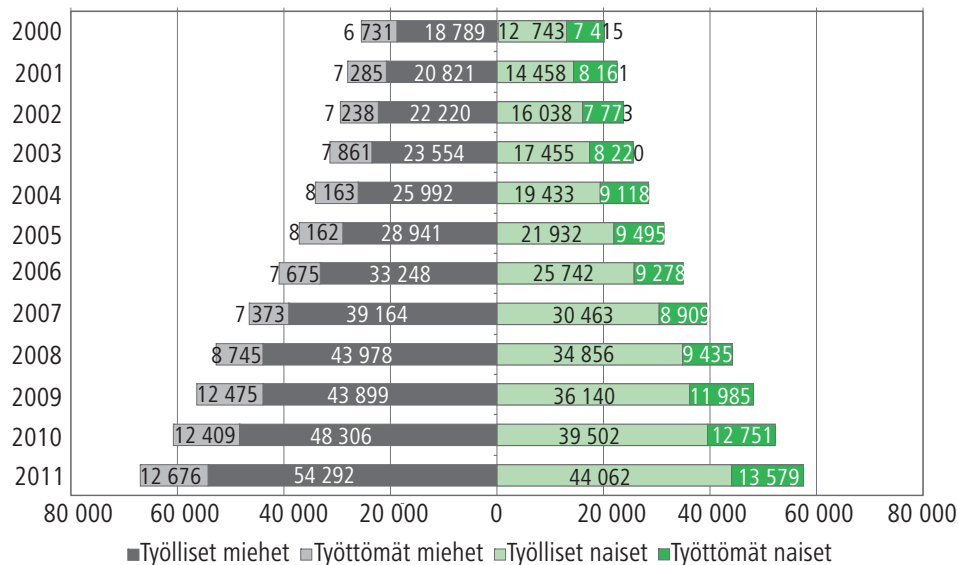
Vieraskielisten osuus kaikista palkansaajista ja yrittäjistä toimialoitain, 2010)

	Palkansaajat			Yrittäjät		
	Yhteensä	Vieras- kieliset	%	Yhteensä	Vieras- kieliset	%
Miehet						
Yhteensä	994 201	42 314	4,3	149 988	5 700	3,8
Maa-, metsä- ja kalatalous	19 722	1 105	5,6	35 572	43	0,1
Kaivostoiminta; Sähkö-, kaasu ja lämpöhuolto; Vesi-, viemäri- ja jätehuolto	21 484	259	1,2	643	2	0,3
Teollisuus	236 728	7 279	3,1	9 240	153	1,7
Rakentaminen	109 744	4 019	3,7	26 937	676	2,5
Tukku- ja vähittäiskauppa; Kuljetus ja varastointi	210 473	8 686	4,1	32 561	866	2,7
Majoitus- ja ravitsemistoiminta	18 411	3 827		3 760	1 654	
Informaatio ja viestintä	51 595	2 018	3,9	3 232	160	5,0
Rahoitus- ja vakuutustoiminta	14 264	218	1,5	1 029	19	1,8
Kiinteistöalan toiminta	8 982	171	1,9	1 521	16	1,1
Ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta; Hallinto- ja tukipalvelutoiminta	119 584	7 953	6,7	16 053	776	4,8
Julkinen hallinto ja maanpuolustus; Pakollinen sosiaalivak.; Koulutus; Terveys- ja sosiaalipalv.	145 820	5 099	3,5	4 533	190	4,2
Muut palvelut	32 816	1 202	3,7	4 626	255	5,5
Toimiala tuntematon	4 578	478	10,4	10 281	890	8,7
Naiset						
Yhteensä	1 076 164	36 095	3,4	77 547	3 232	4,2
Maa-, metsä- ja kalatalous	8 626	895	10,4	13 736	131	1,0
Kaivostoiminta; Sähkö-, kaasu ja lämpöhuolto; Vesi-, viemäri- ja jätehuolto	5 495	79	1,4	61	1	1,6
Teollisuus	84 791	3 462	4,1	3 199	88	2,8
Rakentaminen	11 274	505	4,5	1 451	63	4,3
Tukku- ja vähittäiskauppa; Kuljetus ja varastointi	163 717	5 864	3,6	10 691	373	3,5
Majoitus- ja ravitsemistoiminta	53 705	2 902		3 659	407	
Informaatio ja viestintä	30 282	758	2,5	548	15	2,7
Rahoitus- ja vakuutustoiminta	30 879	306	1,0	348	8	2,3
Kiinteistöalan toiminta	9 005	199	2,2	639	19	3,0
Ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta; Hallinto- ja tukipalvelutoiminta	122 593	7 770	6,3	10 512	543	5,2
Julkinen hallinto ja maanpuolustus; Pakollinen sosiaalivak.; Koulutus; Terveys- ja sosiaalipalv.	493 296	11 096	2,2	9 560	194	2,0
Muut palvelut	55 557	1 737	3,1	15 133	750	5,0
Toimiala tuntematon	6 944	522	7,5	8 010	640	8,0

Lähde: Tilastokeskus, Työssäkäyntitilasto

Kuvio 2.3

Vieraskieliset työttömät ja työlliset sukupuolen mukaan 2000–2011

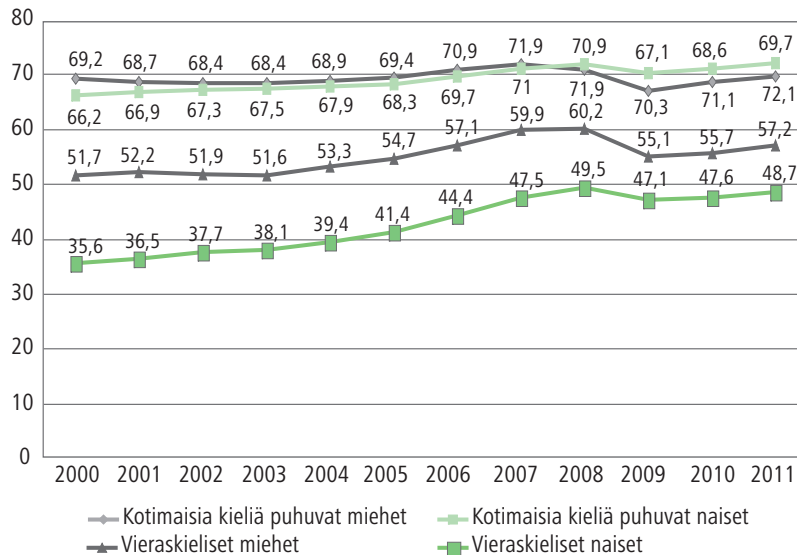
Lähde: Tilastokeskus, Työssäkäyntitilasto

vieraskielisillä naisilla. Vieraskielisten naisten työttömyysaste on kuitenkin laskenut lähelle vieraskielisten miesten työttömyysasteen tasoa.

Työllisyysaste on kotimaisia kieliä puhuvien keskuudessa naisilla miehiä hieman korkeampi¹². Vieraskielisten keskuudessa asian tila on päinvastoin, miesten työllisyysaste

Kuvio 2.4

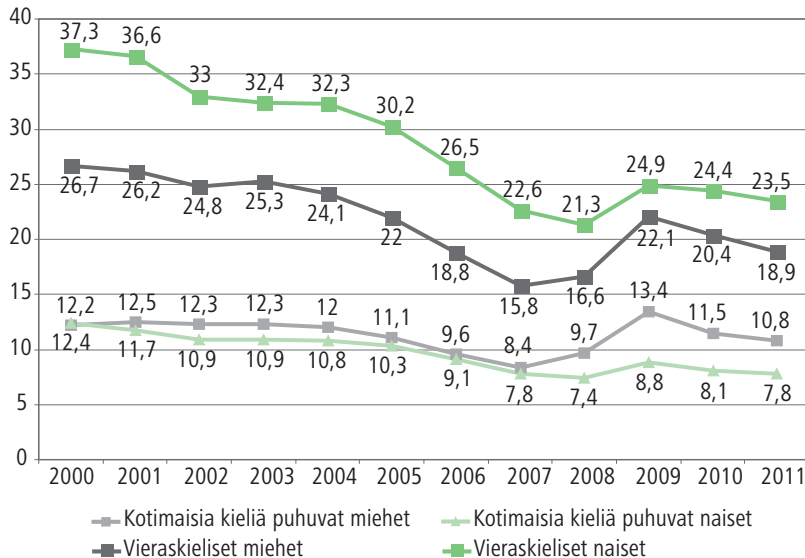
Miesten ja naisten työllisyysaste¹³ kieliryhmän mukaan 2000–2011, prosenttia (18–64 -vuotiaat)

Lähde: Tilastokeskus, Työssäkäyntitilasto

Kuvio 2.5

Miesten ja naisten työttömyysaste kieliryhmän mukaan 2000–2011, prosenttia (18–64-vuotiaat)

Lähde: Tilastokeskus, Työssäkäyntitilasto

¹² Naiset ovat miehiä useammin työmarkkinoiden ulkopuolella esimerkiksi hoitovapaalla. Hoitovapaalla olijoita puolestaan ei lasketa työvoimaan kuuluviksi.

¹³ Työllisten prosenttiosuus samanikäisestä väestöstä. Koko väestön työllisyysaste lasketaan 15–64-vuotiaiden työllisten prosenttiosuutena samanikäisestä väestöstä.

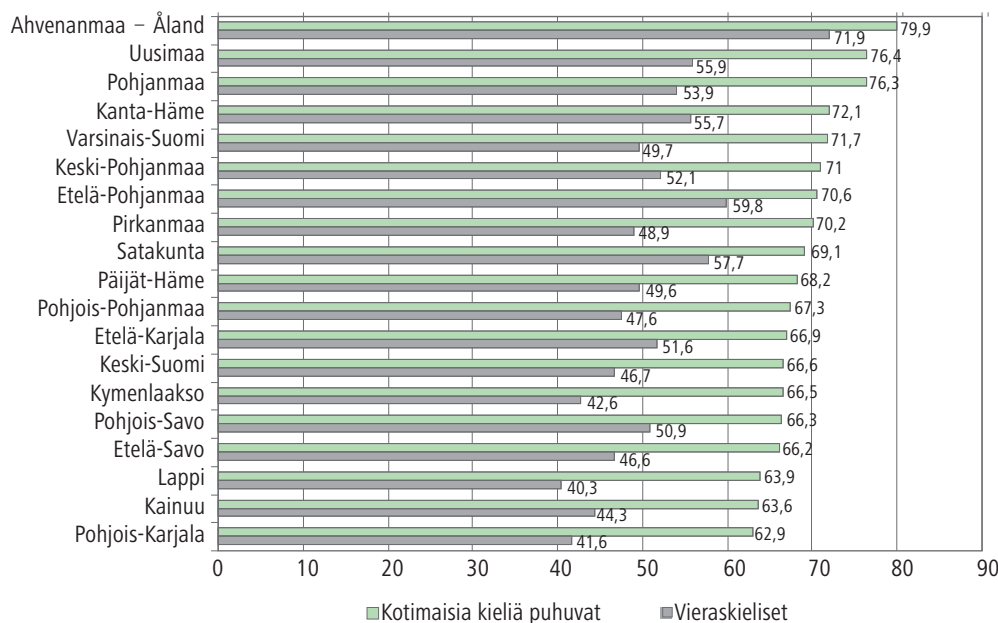
on korkeampi. Lisäksi kieliryhmien välillä on eroja, korkein naisten työllisyysaste on EU-alueen kieliä tai pohjoismaisia kieliä puhuvien keskuudessa, heikoin taas Euroopan ulkopuolisia kieliä puhuvien keskuudessa (katso taulukko 2.3).

Kuten jo edellä todettiin, vieraskielisen väestön määrän kasvaessa on myös vieraskielisten työllisten määrä kasvanut. Muutos on ollut suuri: työllisten vieraskielisten määrä on kasvanut vuoden 1999 26 000:sta 98 000:een vuonna 2011. Työllisten määrää on kasvattanut myös vieraskielisten työllisyyden tasainen paraneminen. On kuitenkin todettava, että vieraskielisten työttömien määrä kasvoi taantumavuosina 2008 ja 2009 voimakkaasti noin 8 000:lla eli 50 prosentilla. Taantumien työttömyys kohdistui maahan muuttaneisiin ankaremmin kuin kantaväestöön. Vieraskielisten työttömyysaste nousi lähes 5 prosenttiyksiköllä ja muiden 2,5 prosenttiyksiköllä vuosina 2008 ja 2009. Taantumavuodet nostivat vieraskielisten miesten työttömyyttä enemmän kuin kotimaisia kieliä äidinkielenään puhuvien miesten työttömyyttä. Yleisintä työttömyys on vieraskielisten naisten keskuudessa ja harvinaisinta kotimaisia kieliä äidinkielenään puhuvien naisten keskuudessa.

Työllisyydessä ja työttömyydessä erot eri alueiden välillä ovat hyvin suuria. Kotimaisia kieliä puhuvien työllisten työllisyysasteet vaihtelevat maakunnittain Ahvenanmaan 80 prosentista Pohjois-Karjalan 60 prosenttiin. Vieraskielisten työllisyys vaihtelee Ahvenanmaan 71 prosentista Pohjois-Karjalan 36 prosenttiin. Erikoista on, että Ahvenanmaalla vieraskielisten työllisyysaste (71 prosenttia) on korkeampi kuin seitsemäntoista eri maakunnan kotimaisia kieliä äidinkielenään puhuvien työllisyysaste. Kotimaisia kieliä puhuvien keskimääräinen työllisyysaste oli vuonna 2011 71 prosenttia ja vieraskielisten keskimääräinen työllisyysaste 53 prosenttia eli 18 prosenttiyksikkö matalampi kuin kantaväestön.

Kuvio 2.6

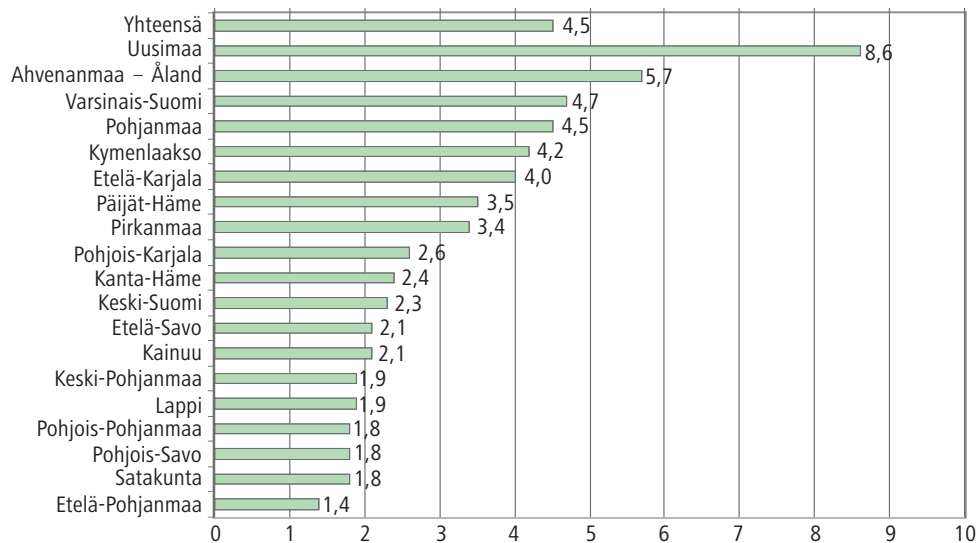
Työllisyysaste kielen mukaan maakunnittain 2011

Lähde: Tilastokeskus, Työssäkäyntitilasto

Kuvio 2.7

Vieraskielisten osuus maakunnan työllisistä 2011, prosenttia

Lähde: Tilastokeskus, Työssäkäyntitilasto

Vieraskielisten työllisten osuus koko maan työllisistä oli vuonna 2011 4,5 prosenttia. Alueittain vieraskielisten työllisten osuus vaihtelee erittäin paljon. Uudenmaan työllisistä 8,6 prosenttia puhuu äidinkielenään jotain muuta kieltä kuin suomea, ruotsia tai saamea, Etelä-Pohjanmaalla heidän osuutensa on vain 1,4 prosenttia eli alle viidesosa Uudenmaan osuudesta. Vieraskielisiä työllisiä on Uudenmaan jälkeen eniten Ahvenanmaalla, Varsinais-Suomessa ja Kaakkois-Suomen maakunnissa.

2.2 Vieraskielisten työsuhteen vakaus

Yksi tapa arvioida työsuhteen vakautta on tilastoida työlliset maahanmuuttajat työkuukausien mukaan. Vakaa työsuhde on esimerkiksi niillä henkilöillä, joilla on 12 työkuukautta vuoden aikana. Epävakaan työsuhteen merkinä voidaan puolestaan pitää tätä lyhyempiä työjaksoja. Vaihtoehtoisesti voidaan tarkastella työkuukausien kertymistä useammalta vuodelta, jolloin käsitys työn vakaudesta edelleen paranee. Jos seuranta-aikana on ollut myös työttömyyttä tai muuta työmarkkinoiden ulkopuolella olemista, on työsuhde yleensä epävaka. Työmarkkina-aseman tai työsuhteen vakautta on arvioitu myös esimerkiksi työn koetun epävarmuuden (kts. esim. Sutela 2013) kautta. Yksittäisten henkilöiden kokemuksiin ei kuitenkaan päästä käsiksi, joten tässä julkaisussa on tyydytty rekistereistä saataviin tietoihin. Työsuhteen vakauden näkökulmasta työ- ja työttömyysjaksojen kestot ovat tällöin keskeistä tietoa.

Kantaväestön keskimääräinen työllisyysaste on 68 prosenttia. EU-maista ja Pohjoismaista Suomeen tulleiden työllisyysaste on 62, muista Euroopan maista tulleiden 53,5 ja muualta tulleiden 43 prosenttia. Kaikkien vieraskielisten naisten työllisyysaste on kymmenisen prosenttiyksikköä vieraskielisiä miehiä alempi sekä alhaisempi kuin kotimaisia kieliä puhuvilla miehillä ja naisilla, kuten edellä todettiin. Vieraskielisten

Taulukko 2.3

Kotimaisia kieliä puhuvat ja vieraskieliset työikäiset toiminnan mukaan 2011

		Yhteensä	Työlliset	%	12 työ- kuukautta	%	Työttömät	%	Muut työ- voiman ulko- puoliset	%	Opiske- lijat	%	Eläke- läiset	%
Yhteensä	Yhteensä	3 339 861	2 334 140	69,9	1 975 483	84,6	256 164	7,7	165 493	5,0	226 434	6,8	340 066	10,2
	Miehet	1 688 325	1 164 977	69,0	999 062	85,8	146 834	8,7	70 589	4,2	110 148	6,5	178 557	10,6
	Naiset	1 651 536	1 169 163	70,8	976 421	83,5	109 330	6,6	94 904	5,8	116 286	7,0	161 509	9,8
Kotimaisia kieliä äidinkieli- puhuvat	Yhteensä	3 155 122	2 236 165	70,9	1 904 169	85,2	230 008	7,3	127 472	4,0	207 973	6,6	336 261	10,7
	Miehet	1 593 887	1 110 939	69,7	959 225	86,3	134 204	8,4	53 496	3,4	101 779	6,4	176 569	11,1
	Naiset	1 561 235	1 125 226	72,1	944 944	84,0	95 804	6,1	73 976	4,7	106 194	6,8	159 692	10,2
EU-maiden ja Pohjoismaiden kieliä puhuvat	Yhteensä	64 252	40 421	62,9	30 016	74,3	5 385	8,4	12 883	20,1	4 267	6,6	1 228	1,9
	Miehet	36 084	23 312	64,6	17 331	74,3	3 010	8,3	7 007	19,4	2 004	5,6	684	1,9
	Naiset	28 168	17 109	60,7	12 685	74,1	2 375	8,4	5 876	20,9	2 263	8,0	544	1,9
Muita Euroopan kieliä puhuvat	Yhteensä	55 596	29 740	53,5	21 902	73,6	9 844	17,7	9 163	16,5	5 560	10,0	1 146	2,1
	Miehet	23 676	13 972	59,0	10 489	75,1	3 809	16,1	3 190	13,5	2 100	8,9	462	2,0
	Naiset	31 920	15 768	49,4	11 413	72,4	6 035	18,9	5 973	18,7	3 460	10,8	684	2,1
Muita kieliä puhuvat	Yhteensä	64 891	27 814	42,9	19 396	69,7	10 927	16,8	15 975	24,6	8 634	13,3	1 431	2,2
	Miehet	34 678	16 754	48,3	12 017	71,7	5 811	16,8	6 896	19,9	4 265	12,3	842	2,4
	Naiset	30 213	11 060	36,6	7 379	66,7	5 116	16,9	9 079	30,1	4 369	14,5	589	2,0

Lähde: Tilastokeskus, Työssäkäyntitilasto

työttömyysprosentti (osuus ikäryhmästä) on Suomessa asuvia EU-kansalaisia lukuun ottamatta noin kaksinkertainen kantaväestöön verrattuna. Vieraskielisten naisten työttömyys ei kuitenkaan ole paljon suurempaa kuin vieraskielisten miesten työttömyys. Tämä selittyy sillä, että vieraskieliset naiset eivät ilmoittaudu työttömiksi työnhakijoiksi yhtä usein kuin miehet. Naiset jäävät miehiä useammin kotitalouksiin, kokonaan työvoiman ulkopuolelle.

Koko vuoden 2010 tarkastelujaksolla työssä olleiden vieraskielisten miesten ja naisten osuus vaihtelee kaikista koko vuoden työssä olleista miehistä ja naisista 70 prosentista 80 prosenttiin. Voidaan siis sanoa, että vieraskielisten työsuhteista ainakin kolme neljännestä on hyvin vakaita. Kotimaisia kieliä äidinkielenään puhuvien työllisten työsuhteista vakaita on yhdeksän kymmenestä.

2.3 Palkat ja palkkaerot

Hallituksen ja työmarkkinakeskusjärjestöjen vuonna 2006 käynnistämä Samapalkkaisuohjelma käyttää ansiotasoindeksiä¹⁴ kuvaamaan sukupuolten keskimääräistä palkkaeroa. Ansiotasoindeksin mukaan naisten palkkojen suhde miesten palkkoihin on noin 82 prosenttia. Seuraavassa esitetyt tulokset eroavat ansiotasoindeksin tuottamista sukupuolten palkkaeroa kuvaavista luvuista niiden erilaisen laskutavan vuoksi. Tässä julkaisussa on käytetty Työssäkäyntitilaston verotuksesta peräisin olevia palkkatietoja, koska ne kattavat vieraskielisen väestön parhaiten. Esimerkiksi Palkkarakenne-tilasto kattaa vain järjestäytyneet työnantajat. Kotimaisia kieliä äidinkielenään puhuvista palkansaajista tilasto kattaa 78,5 prosenttia mutta vieraskielisistä vain 53,1 prosenttia.

¹⁴ Palkansaajien säännölliseltä työajalta maksettavien ansioiden kehitystä mittaava indeksi, joka sisältää tulospalkkiot ja sopimuksiin perustuvat kertaerät. Tulospalkkiot ja työehtosopimuksiin perustuvat kertaluonteiset erät on kirjattu kalenterivuositaisina keskiarvoina vuoden kullekin neljännekselle. Ansiotasoindeksissä mitataan määrältään vakioitun työpanoksen kehitystä, joten siinä ei ole mukana yli- ja lisätöiden vaikutusta (Suomen virallinen tilasto (SVT): Ansiotasoindeksi)

Työssäkäyntitilastossa on käytettävissä verotuksen kaikki tulotiedot, joista voi erottaa eri kieliryhmien palkansaajien ansiotulot ja laskea vuosiansioista keskimääräiset vuositulot. Kun käytettävissä ovat myös vuoden aikana kertyneet työkuukaudet, voidaan edelleen laskea keskimääräiset kuukausitulot. Työssäkäyntitilasto käsittää kaikki vuoden aikana vakuutetuissa työsuhteissa olleet palkansaajat ja yrittäjät, joten se on varsin kattava. Siitä puuttuvat kuitenkin viikkotyöajat eli osa-aikaisia työntekijöitä ei voida erottaa kokoaikaisista, mikä tarkoittaa sitä, ettei sen perusteella voida arvioida erilaisten työaikojen vaikutusta sukupuolten välisiin tuloeroihin.

Työssäkäyntitilaston mukaan kotimaisia kieliä äidinkielenään puhuvien, 12 kuukautta työssä olleiden miesten keskimääräinen kuukausitulo oli 3 343 euroa vuonna 2009. Kotimaisia kieliä äidinkielenään puhuvien naisten kuukausitulo oli 2 471 euroa eli 74 prosenttia miesten tuloista. Vieraskielisten miesten tulo oli 2 713 euroa ja naisten 2 067 euroa. Toisin sanoen vieraskielisten naisten palkkatulot olivat 77 prosenttia vieraskielisten miesten palkkatuloista, 62 prosenttia kotimaisia kieliä äidinkielenään puhuvien palkansaajamiesten palkoista ja 84 prosenttia kotimaisia kieliä puhuvien naisten palkoista.

Naisten ja miesten väliset tuloerot ovat pienimmät yrittäjillä. Kotimaisia kieliä äidinkielenään puhuvien naisyrittäjien keskiansiot kuukaudessa olivat vuonna 2009 1 469 euroa, joka on 93 prosenttia kotimaisia kieliä äidinkielenään puhuvien miesyrittäjien 1 587 euron kuukausiansioista. Tässä tarkastelussa ovat mukana vain koko vuoden yrittäjinä toimineet. Vieraskielisten yrittäjänäisten ansiot, 961 euroa, olivat 84 prosenttia vieraskielisten miesyrittäjien 1 151 euron ansioista vuonna 2009.

Taulukko 2.4

Kotimaisia kieliä puhuvien ja vieraskielisten miesten ja naisten keskimääräiset kuukausitulot 2009

	Palkansaajat	Yrittäjät	Palkansaajien kuukausitulot	Yrittäjien kuukausitulot
Kotimaisia kieliä puhuvat yhteensä	1 935 692	218 812		
Vähintään 12 työkuukautta	1 713 168	207 645	2 890 €	1 547 €
Miehet yhteensä	919 127	144 203		
Vähintään 12 työkuukautta	823 357	138 186	3 343 €	1 587 €
Naiset yhteensä	1 016 565	74 609		
Vähintään 12 työkuukautta	889 811	69 459	2 471 €	1 469 €
Vieraskieliset yhteensä	69 046	7 285		
Vähintään 12 työkuukautta	53 828	6 103	2 418 €	1 085 €
Vieraskieliset miehet yhteensä	36 990	4 731		
Vähintään 12 työkuukautta	29 192	3 997	2 713 €	1 151 €
Vieraskieliset naiset yhteensä	32 056	2 554		
Vähintään 12 työkuukautta	24 636	2 106	2 067 €	961 €

Lähde: Tilastokeskus, Työssäkäyntitilasto

Taulukko 2.5

Eri kieliryhmien naisten palkkatulot suhteessa miesten tuloihin (12 kuukautta työskennelleet), 2009

Vertailtavat ryhmät	Palkansaajat	Yrittäjät
Kotimaisia kieliä puhuvat naiset / miehet	73,9 %	92,6 %
Vieraskieliset naiset / miehet	76,1 %	83,5 %
Vieraskieliset naiset / kotim. kieliä puhuvat miehet	61,8 %	60,6 %

Lähde: Tilastokeskus, Työssäkäyntitilasto

Vieraskielisten yrittäjänäisten ansioiden ero verrattuna kotimaisia kieliä äidinkielenään puhuviin yrittäjiin on vielä suurempi: vieraskielisten naisyrittäjien tulot olivat 61 prosenttia kotimaisia kieliä puhuvien miesyrittäjien tuloista ja 65 prosenttia kotimaisia kieliä puhuvien naisyrittäjien tuloista.

On muutamia toimialoja, joilla naisten tulotaso kuitenkin ylittää miesten tulotason. Esimerkiksi ravintoloissa ja hotelleissa vieraskieliset naiset ylittävät vieraskielisten miesten tulotason parilla prosentilla, kun kotimaisia kieliä puhuvien naisten tulot jäävät kotimaisia kieliä puhuvien miesten tuloja pienemmiksi 14 prosentilla (katso taulukko 2.8).

Suhteellisesti parhaat verotettavat tulot ovat EU:n ulkopuolisesta Euroopasta muuttaneilla naisilla. Taulukot 9 ja 10 osoittavat, että vieraskielisten naisten verotettavat tulot jäävät kotimaisia kieliä puhuvien miesten tuloista vielä enemmän. Kaikkien vieraskielisten naisten tulot ovat 75 prosenttia kaikkien vieraskielisten miesten tuloista ja 58 prosenttia kotimaisia kieliä puhuvien miesten tuloista. Teollisuuden ja viestinnän aloilla ei ole suurta väliä verrataanko vieraskielisten naisten tuloja vieraskielisten vai kotimaisia kieliä puhuvien miesten tuloihin. Eniten eroa on majoitus- ja kiinteistöalan palveluissa toimivien tuloissa (katso taulukko 2.8).

2.4 *Valtionveronalaiset tulot, ansiotulot ja palkkatulot kieliryhmittäin*

Taulukossa 12 on esitetty kaikki valtionveronalaiset keskimääräiset tulot eri kieliryhmien työllisillä ammattiluokittain sekä erikseen miehillä ja naisilla. Kotimaisia kieliä äidinkielenään puhuvien naisten veronalaiset tulot olivat vuonna 2009 keskimäärin 74 prosenttia kotimaisia kieliä puhuvien miesten tuloista. Samana vuonna vieraskielisten naisten tulot olivat 44 prosenttia kotimaisia kieliä puhuvien miesten tuloista, 72 prosenttia vieraskielisten miesten tuloista ja 57 prosenttia kotimaisia kieliä äidinkielenään puhuvien naisten tuloista.

Kotimaisia kieliä puhuvien miesten ja naisten tuloerot ovat pienimmät seuraavissa ammattiluokissa: asiakaspalvelu (101 prosenttia), sihteerityö (100 prosenttia), muu toimistotyö (96 prosenttia), toimistopalvelu (94 prosenttia), maa- ja metsätalouden avustavat työntekijät (92 prosenttia) ja matkustuspalvelut (90 prosenttia). Suurimmat erot ovat johtajilla (70 prosenttia) ja sotilailta (72 prosenttia) (katso taulukko 2.9). Vieraskielisen väestön keskuudessa sukupuolten erot eivät ole yhtä suuret. Muutamilla ammattialoilla naiset ansaitsevat jopa enemmän kuin miehet. Palkanlaskija- ja vakuutusalan käsittelijänaisilla sekä sihteeereillä on kymmenisen prosenttia korkeammat palkat kuin vastaavissa tehtävissä työskentelevillä miehillä. Myös ravintoloissa, lähihoitajina ja muissa toimistotyötehtävissä naiset pääsevät lähelle miesten palkkatasoa. Voidaan siis todeta, että molempien väestönosien keskuudessa sukupuolten palkkaerot ovat pienemmät ammattiluokissa, jotka Suomessa ovat tyypillisesti naisennemmistöisiä.

Kun pudotetaan pääomatulot ja veronalaiset etuudet pois kokonaistuloista, päädytään ansiotuloihin, jotka koostuvat palkka- ja yrittäjätuloista. Pääomatulojen ja päivärahojen poistaminen vähentää kotimaisia kieliä puhuvien miesten keskimääräisiä

Kuvio 2.8

15–64 -vuotiaiden keskimääräiset verotettavat vuositulot kielen ja pääasiallisen toiminnan mukaan 2011, euroa

Lähde: Tilastokeskus, Työssäkäyntitilasto

Taulukko 2.6

Keskimääräiset valtionveronalaiset tulot 2009 kieliryhmien ja sukupuolen mukaan sekä naisten tulojen osuus miesten tuloista, %

€	Kaikki			Miehet			Naiset			Naisten tulojen osuus miesten tuloista		
	Yhteensä	Kotimainen kieli	Vieras kieli	Yhteensä	Kotimainen kieli	Vieras kieli	Yhteensä	Kotimainen kieli	Vieras kieli	Yhteensä	Kotimainen kieli	Vieras kieli
Yhteensä	25 797	26 290	15 542	29 061	29 598	17 971	22 460	22 910	13 024	77,3	77,4	72,5
Työlliset	34 032	34 322	26 059	39 069	39 478	28 950	29 094	29 306	22 553	74,5	74,2	77,9
Työttömät	15 870	16 406	9 830	17 146	17 599	11 057	13 954	14 554	8 553	81,4	82,7	77,3
Eläkeläiset	18 202	18 283	8 922	20 103	20 185	10 828	16 134	16 214	6 801	80,3	80,3	62,8
Opiskelijat	4 082	4 091	3 928	3 983	3 999	3 654	4 181	4 182	4 159	105,0	104,6	113,8
Varusmiehet	2 929	2 888	4 915	2 913	2 871	4 943	3 964	3 994	0	136,1	139,1	0,0
Muu	5 785	6 492	2 902	5 033	5 817	2 048	6 326	6 966	3 577	125,7	119,8	174,7

Lähde: Tilastokeskus, Työssäkäyntitilasto

Taulukko 2.7

Työllisten valtionveronalaiset tulot ammattiluokittain eri kieliryhmillä 2009

	Yhteensä €		Miehet €		Naiset €	
	Kotimainen kieli	Vieras kieli	Kotimainen kieli	Vieras kieli	Kotimainen kieli	Vieras kieli
Yhteensä	34 378	26 089	39 549	28 989	29 338	22 567
0 Sotilaat	45 778	33 254	46 238	33 254	33 160	
1 Johtajat ja ylimmät virkamiehet	76 887	71 944	85 084	78 575	59 931	52 257
2 Erityisasiantuntijat	45 939	40 110	51 926	44 061	40 541	34 577
3 Asiantuntijat	35 590	28 945	41 446	31 399	31 317	26 527
31 Luonnontieteen ja tekniikan asiantuntijat	41 589	35 536	43 304	37 125	34 607	31 146
32 Maa- ja metsätal.tiet. ja terv.huollon as.tunt.	31 248	29 757	34 274	29 435	30 888	29 821
33 Liikenneopettajat ym.	35 127	39 829	36 594	41 519	29 094	21 240
34 Liikealan ja palvelualojen asiantuntijat	34 922	25 812	40 724	27 549	31 140	24 283
4 Toimisto- ja asiakaspalvelutyöntekijät	28 327	22 959	29 839	23 646	27 899	22 588
411 Sihteerit, tekstinkäsittelijät ym.	28 783	24 515	28 777	22 578	28 783	24 733
412 Palkanlaskijat, vakuutus käsittelijät ym.	32 360	27 986	37 580	25 459	31 823	28 473
413 Kuljetuksen ja varastoinnin toimistott.	34 362	27 242	35 953	28 079	30 952	26 571
414 Kirjastojen, postitoimistojen ym. työntekijät	24 652	22 644	26 136	23 786	23 127	20 667
419 Muut toimistotyöntekijät	24 457	19 795	25 103	20 545	24 270	19 486
421 Rahaliikenteen asiakaspalvelutyöntekijät	31 935	26 822	35 000	30 147	31 398	25 487
422 Muut asiakaspalvelutyöntekijät	25 200	19 999	24 937	20 750	25 237	19 642
5 Palvelu-, myynti- ja hoitotyöntekijät	23 618	18 891	27 413	18 952	22 616	18 851
511 Matkustuspalvelutyöntekijät	33 030	23 620	35 425	25 167	31 799	22 256
512 Ravintola- ja suurtaloustyöntekijät	23 400	18 177	26 286	18 293	22 535	17 950
513 Perus- ja lähihoidajat, lasten- ja kodinhoit.	24 932	20 941	27 539	22 066	24 730	20 781
514 Henkilökohtaisen palvelun työntekijät	19 323	14 161	22 709	19 359	18 849	13 215
516 Suojelu- ja vartiointityöntekijät	29 909	20 366	31 027	20 814	24 929	18 917
52 Mallit, myyjät ja tuote-esittelijät	21 099	19 011	25 905	19 608	19 176	18 818
6 Maanviljelijät, metsätyöntekijät ym.	24 551	19 100	26 117	19 728	21 345	18 437
7 Rakennus-, korjaus- ja valmistustt.	30 926	25 060	31 601	25 702	23 518	19 758
71 Kaivos-, louhos- ja rakennustyöntekijät	30 817	24 948	31 143	25 298	23 774	20 238
72 Konepaja- ja valimott., asentajat, korjaajat	32 139	26 146	32 398	26 384	26 366	22 327
73 Hienomekaniikan ja taideteollisuuden tt.	29 868	26 048	32 030	28 701	26 548	21 728
74 Muut valmistustyöntekijät	25 343	20 561	28 277	23 322	20 569	17 422
8 Prosessi- ja kuljetustyöntekijät	31 942	27 421	33 212	28 805	26 319	23 454
81 Prosessityöntekijät	38 476	28 539	40 030	29 822	30 129	26 405
82 Teol.tuotteiden valmistajat ja kokoonpan.	28 995	25 052	31 144	26 750	25 279	22 952
83 Kuljettajat, vesiliikennetyöntekijät ym.	31 511	29 457	31 833	29 825	26 923	23 688
9 Muut työntekijät	22 820	18 328	26 126	19 040	20 146	17 709
91 Muut palvelutyöntekijät	21 250	17 097	24 694	16 986	19 720	17 175
92 Maa- ja metsätalouden avustavat tt.	14 614	13 432	15 352	14 660	14 119	12 762
93 Teollisuuden ym. avustavat työntekijät	26 525	23 572	27 563	24 302	23 254	22 012
X Tunteamaton	20 353	16 413	23 503	18 779	16 927	13 435

Lähde: Tilastokeskus, Työssäkäyntitilasto

tuloja 2 200 euroa, vieraskielisten miesten 550 euroa, kotimaisia kieliä puhuvien naisten 810 ja vieraskielisten naisten 250 euroa. Kotimaisia kieliä äidinkielenään puhuvat työikäiset miehet siis saavat muita kuin ansiotuloja lähes kolme kertaa niin paljon kuin kotimaisia kieliä puhuvat naiset ja neljä kertaa niin paljon kuin vieraskieliset miehet. Tämä on yksi vieraskielisten ja kotimaisia kieliä puhuvien välisten tuloerojen selittäjä. Vieraskielisillä ei usein ole pääomatuloja, eikä yleensä oikeutta ansiosidonnaisiin päivärahoihin.

Miesten ja naisten väliset erot ovat keskimääräisiä ansiotuloja verrattaessa hieman pienemmät kuin kaikissa valtionveronalaisissa tuloissa, koska pääomatulot eivät ole tässä tarkastelussa mukana. Ammattiluokittain vaikutus ei ole suuri. Johtajien ja korkeiden asiantuntijoiden ansioiden ero miehillä ja naisilla kaventuu muutaman prosenttiyksikön.

Taulukko 2.8

Vieraskielisten ja kotimaisia kieliä äidinkielenään puhuvien naisten valtionveronalaisten tulojen osuus kieliryhmänsä miesten tuloista, ammattiluokittain 2009

	Naisten tulojen osuus miesten tuloista, %		
	Vieraskieliset	Kotimaisia kieliä puhuvat	Vieras kiel. N Kotim.kiel.M
Yhteensä	78	74	57
0 Sotilaat		72	
1 Johtajat ja ylimmät virkamiehet	67	70	61
2 Erityisasiantuntijat	78	78	67
3 Asiantuntijat	84	76	64
31 Luonnontieteen ja tekniikan asiantuntijat	84	80	72
32 Maa- ja metsätaloustieteiden ja terveydenhuollon asiantuntijat	101	90	87
33 Liikenneopettajat ym.	51	80	58
34 Liikealan ja muiden palvelualojen asiantuntijat	88	76	60
4 Toimisto- ja asiakaspalvelutyöntekijät	96	93	76
411 Sihteerit, tekstinkäsittelijät ym.	110	100	86
412 Palkanlaskijat, vakuutuskäsittelijät ym.	112	85	76
413 Kuljetuksen ja varastoinnin toimistotyöntekijät	95	86	74
414 Kirjastojen, postitoimistojen ym. työntekijät	87	88	79
419 Muut toimistotyöntekijät	95	97	78
421 Rahaliikenteen asiakaspalvelutyöntekijät	85	90	73
422 Muut asiakaspalvelutyöntekijät	95	101	79
5 Palvelu-, myynti- ja hoitotyöntekijät	99	83	69
511 Matkustuspalvelutyöntekijät	88	90	63
512 Ravintola- ja suurtaloustyöntekijät	98	86	68
513 Perus- ja lähihoitajat, lasten- ja kodinhoitajat ym.	94	90	75
514 Henkilökohtaisen palvelun työntekijät	68	83	58
516 Suojelu- ja vartiointityöntekijät	91	80	61
52 Mallit, myyjät ja tuote-esittelijät	96	74	73
6 Maanviljelijät, metsätyöntekijät ym.	93	82	71
7 Rakennus-, korjaus- ja valmistustyöntekijät	77	74	63
71 Kaivos-, louhos- ja rakennustyöntekijät	80	76	65
72 Konepaja- ja valimotyöntekijät sekä asentajat ja korjaajat	85	81	69
73 Hienomekaniikan ja taideteollisuuden työntekijät	76	83	68
74 Muut valmistustyöntekijät	75	73	62
8 Prosessi- ja kuljetustyöntekijät	81	79	71
81 Prosessityöntekijät	89	75	66
82 Teollisuustuotteiden valmistajat ja kokoonpanijat	86	81	74
83 Kuljettajat, vesiliikennetyöntekijät ym.	79	85	74
9 Muut työntekijät	93	77	68
91 Muut palvelutyöntekijät	101	80	70
92 Maa- ja metsätalouden avustavat työntekijät	87	92	83
93 Teollisuuden ym. avustavat työntekijät	91	84	80

Lähde: Tilastokeskus, Työssäkäyntitilasto

2.5 Perhevapaiden käyttö

Vieraskielisten naisten työmarkkina-asemaa tarkasteltaessa tiedot käytetyistä perhevapaista olisivat kiinnostavia. Tutkimuksessa on todettu pitkien perhevapaiden käytön olevan yhteydessä heikentyneeseen työmarkkina-asemaan (esim. Kellokumpu 2006). Olisi kiinnostavaa tietää, eroavatko vieraskieliset naiset ja kotimaisia kieliä puhuvat naiset käyttämiensä perhevapaiden keston suhteen. Samoin kiinnostavaa olisi verrata vieraskielisten miesten perhevapaiden käytön yleisyyttä suhteessa muihin miehiin. Perhevapaiden käytöstä ei ole saatavilla tietoa niiden käyttäjän äidinkielen tai kansallisuuden mukaan, joten asiaa ei ole mahdollista kovin tarkasti eritellä.

Äitiysvapaalla, vanhempainvapaalla ja hoitovapaalla oleminen voidaan jälkikäteen päätellä verotuksen päivärahatietojen avulla. Lisäksi voidaan käyttää tietoa vapaalla olleen vanhemman alle 3-vuotiaista lapsista. Näistä rajauksista huolimatta

on tarkastelussa otettava huomioon, että perhevapaisiin saattaa sisältyä myös muita sairausjaksoja. Saaduissa korvauksissa (äitiysraha, isyysraha sekä vanhempainraha) on pientä eroa. Vieraskieliset naiset saavat noin 400–600 euroa vähemmän äitiysrahaa ja vanhempainrahaa vuodessa kuin kotimaisia kieliä puhuvat naiset. Eroa selittää se, että kotimaisia kieliä äidinkielenään puhuvat äidit saavat useammin ansiosidonnaista äitiyspäivärahaa kuin vieraskieliset äidit. Paremman tulotason vuoksi myös heidän saamansa korvaukset ovat suurempia.

Vieraskieliset miehet jäävät maksetun isyysrahan ja vanhempainrahan määrässä kotimaisia kieliä äidinkielenään puhuvista miehistä jälkeen korkeimmillaan sata euroa vuodessa, joskin ero on hieman kasvamassa. Naisten saamat korvaukset ovat sekä kotimaisia kieliä puhuvilla että vieraskielisillä korkeampia kuin vastaavien kieliryhmien miehillä sen vuoksi, että heidän äitiys- ja vanhempainvapaakautensa ovat pitempiä. Perhevapaita käyttäneiden määrä on kasvanut 2000-luvun jälkipuoliskolla suhteellisesti eniten vieraskielisten miesten keskuudessa. Kaudella 2005–2010 keskimääräinen perhevapaita maksettavien tukien summa on kasvanut eniten kotimaisia kieliä äidinkielenään puhuvilla miehillä (28 prosenttia) ja naisilla (22 prosenttia). Vieraskielisillä miehillä keskimääräinen tukisumma on kasvanut 14 prosenttia ja vieraskielisillä naisilla 15 prosenttia.

3 Koulutus

3.1 Vieraskielisten Suomessa suorittamat tutkinnot

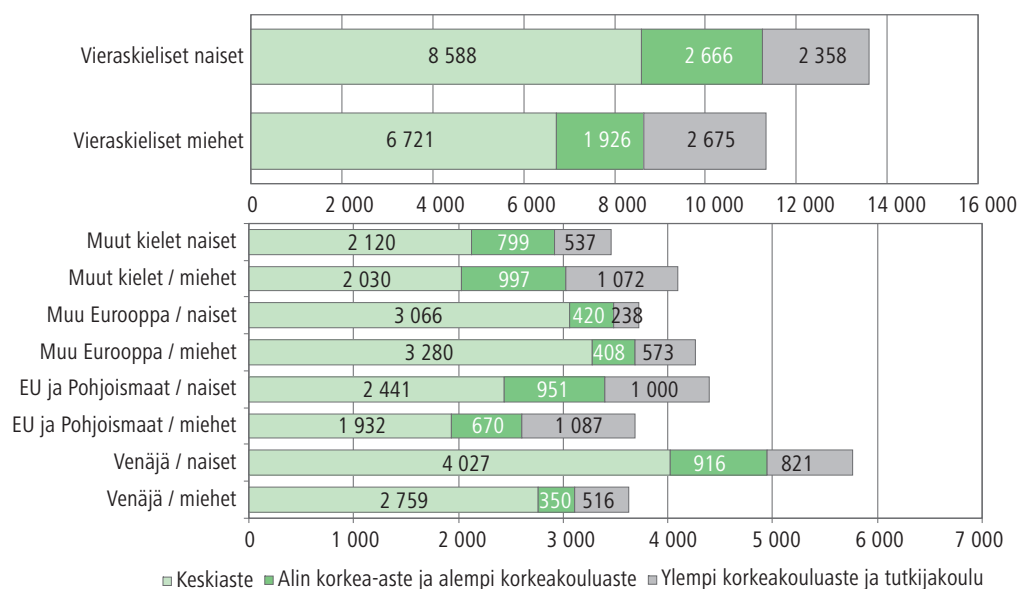
Eri kieliryhmistä on saatavilla tiettyjä koulutukseen ja opiskeluun liittyviä tietoja. Tietoa on saatavilla ulkomaalaisten opiskelijoiden määrästä¹⁵ Suomessa sekä heidän äidinkielestään ja/tai kansalaisuudesta. Saatavilla on myös tiedot kaikista päätoimisista opiskelijoista, opiskelijoiden työssäolosta ja muista toiminnoista. Ulkomaalaisten Suomessa suorittamista tutkinnoista, koulutusasteesta sekä opiskelujen keskeyttämisestä on myös saatavilla olevaa tilastotietoa.

Toistaiseksi mikään taho ei systemaattisesti kerää maahan muuttaneiden henkilöiden ulkomailla suorittamia tutkintotietoja. Ne tulevat viranomaisten tietoon ainoastaan silloin, kun maahan muuttanut kirjautuu työvoimatoimiston asiakkaaksi, tai jos hänen tutkintonsa laillistetaan (esimerkiksi terveydenhoitoon liittyvät tutkinnot). Suurimmalta osalta merkinnät tutkinnosta puuttuvat kokonaan. Nuorilla maahan muuttaneilla tai Suomessa syntyneillä vieraskielisillä on usein Suomessa suoritettuja tutkintoja ja ne ovat tutkintorekisterin tiedossa.

Kuvio 3.1 kertoo vieraskielisten Suomessa suorittamien tutkintojen määrän 2000-luvulla. Vieraskieliset miehet ovat suorittaneet Suomessa eriasteisia tutkintoja

Kuvio 3.1

Vieraskielisten naisten ja miesten Suomessa 2000–2010 suorittamat tutkinnot

Lähde: Tilastokeskus, Työssäkäyntitilasto

¹⁵ Tämä kattaa henkilöt, joilla on kotipaikkaoikeus.

yhteensä noin 11 000 ja naiset noin 14 000. Yhteensä vieraskieliset henkilöt ovat suorittaneet 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen aikana noin 25 000 tutkintoa. Vajaa kymmenen prosenttia Suomessa asuvista vieraskielisistä on suorittanut tutkinnon Suomessa 2000-luvulla, mikä kertoo heidän ammatti- ja kielitaidon tasosta. Eniten tutkintoja Suomessa suorittavat venäjänkieliset ja erityisesti venäjänkieliset naiset – venäjänkielisten naisten suorittamia tutkintoja on rekisteröity lähes 6 000 vuosina 2000–2010. Vuosittain vieraskieliset suorittavat uusia tutkintoja runsaat 4 000.

3.2 Vieraskielisten opiskelu Suomessa

Niistä ulkomaisista opiskelijoista, joilla on kotipaikka Suomessa, on saatavissa tietoja. Osa Suomessa opiskelevista on maassa tilapäisesti, jolloin he eivät tilastoinnin näkökulmasta kuulu Suomen väestöön, eikä heistä silloin kerry tietoja kansallisiin rekistereihin. Jos Suomen kansalainen opiskelee ulkomailla, ei hänen opiskelustaan myöskään saada tietoja Suomen kansallisiin rekistereihin.

Taulukko 3.1 sisältää tiedot päätoimisten, Suomen ja ulkomaan kansalaisten, opiskelijoiden määrästä vuosina 2000–2011. Päätoimisella opiskelijalla tarkoitetaan sellaisia opiskelijoita, jotka eivät ole samaan aikaan työsuhteessa. Perusasteen jälkeisissä oppilaitoksissa opiskeli vuonna 2009 yhteensä 630 000 opiskelijaa, joista ulkomaan kansalaisia oli 27 000. Kaudella 2005–2009 kaikkien opiskelijoiden määrä kasvoi 4,3 prosentilla, ulkomaan kansalaisten 62,5 prosentilla. Kotimaisia kieliä puhuvista opiskelijoista hieman yli puolet on naisia (51,9–50,6 prosenttia), kuten myös vieraskielisistä opiskelijoista (51,5–50,8 prosenttia). Miesopiskelijoiden määrä on kasvanut hieman enemmän kuin naisopiskelijoiden.

Työssä oleva opiskelija luokitellaan tilastoissa aina työlliseksi. Perusasteen jälkeisissä oppilaitoksissa opiskelevista (yhteensä 630 000 henkilöä) on samanaikaisesti työssä noin 277 000 eli miltei puolet, 46 prosenttia. Ulkomaalaisten työtä tekevien opiskelijoiden osuus on miltei sama eli 47,7 prosenttia. Päätoimiseksi opiskelijoiksi luokiteltavien määrä on täten pienempi kuin kaikkien läsnä olevaksi ilmoittautuneiden opiskelijoiden.

Taulukko 3.1
Päätoimiset opiskelijat kansalaisuuden mukaan 2000–2011

Vuosi	Ulkomaan kansalaiset			Suomen kansalaiset			Kaikki yhteensä		
	Yhteensä	Miehet	Naiset	Yhteensä	Miehet	Naiset	Yhteensä	Miehet	Naiset
2000	9 224	4 250	4 974	381 233	181 171	200 062	390 457	185 421	205 036
2001	9 482	4 299	5 183	376 978	181 020	195 958	386 460	185 319	201 141
2002	11 667	5 198	6 469	386 372	187 412	198 960	398 039	192 610	205 429
2003	11 827	5 175	6 652	388 705	189 357	199 348	400 532	194 532	206 000
2004	11 668	5 213	6 455	389 749	190 056	199 693	401 417	195 269	206 148
2005	12 562	5 713	6 849	413 730	201 746	211 984	426 292	207 459	218 833
2006	13 020	5 876	7 144	412 595	201 115	211 480	425 615	206 991	218 624
2007	13 140	5 825	7 315	402 305	196 350	205 955	415 445	202 175	213 270
2008	14 103	6 339	7 764	391 860	193 003	198 857	405 963	199 342	206 621
2009	15 453	7 096	8 357	407 165	202 683	204 482	422 618	209 779	212 839
2010	17 016	7 984	9 032	406 239	201 920	204 319	423 255	209 904	213 351
2011	18 025	8 442	9 583	394 404	196 618	197 786	412 429	205 060	207 369

Lähde: Tilastokeskus, Työssäkäyntitilasto

Päätoimisten opiskelijoiden, jotka ovat ulkomaan kansalaisia, määrä kasvoi 2000-luvulla 9 200:sta 15 500:een. Ulkomaalaisista opiskelijoista naisia on hieman enemmän kuin miehiä. On huomattava, että tässä luvussa ovat mukana vain sellaiset opiskelijat, jotka luokitellaan kuuluviksi Suomen väestöön. Korkeakouluissa on lisäksi paljon sellaisia opiskelijoita, jotka ovat Suomessa vain tilapäisesti. Kun päätoimisia ulkomaalaisia opiskelijoita oli vuonna 2009 noin 15 500, niin läsnä olevia opiskelijoita (joilla on oppilaitoksessa opiskeluoikeus ja jotka ovat ilmoittautuneet läsnä olevaksi) oli samanaikaisesti 18 600 eli 3 000 enemmän kuin päätoimisia opiskelijoita. Kuten jo edellä todettiin, iso osa opiskelijoista on ansiotyössä, joten he eivät kuulu päätoimisiin opiskelijoihin.

Ulkomaan kansalaisia oppilaitoksiin läsnä oleviksi ilmoittautuneista opiskelijoista on 18 600. Heistä EU-maista on 5 300, muusta Euroopasta 4 600 ja muista maista 8 700. Noin puolet näistä opiskelijoista eli 9 100 on töissä samanaikaisesti, miehet hieman naisia useammin. Opiskelevista ulkomaan kansalaisista päätoimisia opiskelijoita on 8 400 eli hieman alle puolet. Enemmistö on opiskelun ohella töissä. Vähiten päätoimisia opiskelijoita on EU-maista tulleissa (40,0 prosenttia), eniten muista Euroopan maista tulleissa (50,2 prosenttia).

3.3 Opiskelujen keskeytyminen

Tilastokeskuksen oppilaitostilastot¹⁶ keräävät tietoja opintonsa keskeyttäneistä opiskelijoista oppilaitostyyppin mukaan. Lukiokoulutuksen keskeytti lukuvuoden 2008/2009 aikana 6 prosenttia kotimaisia kieliä äidinkielenään puhuvista miehistä ja 5,9 prosenttia kotimaisia kieliä äidinkielenään puhuvista naisista. Ammatillisen koulutuksen keskeytti 15,2 prosenttia miehistä ja 16,6 prosenttia naisista. Alueittaiset erot ovat suuria. Lukiota keskeytetään eniten Lapissa ja vähiten Pohjanmaalla, keskeyttäneiden osuus miehistä on Lapissa kaksinkertainen. Ammatillisen koulutuksen keskeyttää neljäsnes Pohjois-Savon miehistä ja viidennes naisista. Keski-Pohjanmaalla miehistä keskeyttää 9,5 prosenttia ja Etelä-Pohjanmaalla naisista 11 prosenttia. Naiset keskeyttävät hieman harvemmin lukiossa, mutta yleisemmin ammatillisessa koulutuksessa. Tiedoista on mahdollista erotella miehet ja naiset sekä eri kieliryhmät. Taulukossa 15 on esitetty lukiokoulutuksen ja/tai ammatillisen koulutuksen keskeyttäneet vieraskieliset opiskelijat.

Lukuvuonna 2008–2009 vieraskielistä miehistä lukion keskeytti 15,6 prosenttia ja naisista 13,0 prosenttia. Ammatillisen koulutuksen keskeytti vieraskielisistä miehistä 43,6 prosenttia ja naisista 36,6 prosenttia. Vieraskielisten keskeyttäneiden osuus on lukiossa ja ammatillisissa oppilaitoksissa yli kaksinkertainen kotimaisia kieliä äidinkielenään puhuviin opiskelijoihin verrattuna. Vieraskieliset naiset keskeyttävät harvemmin lukion tai ammatillisen koulutuksen kuin vieraskieliset miehet. Vieraskielisiä opiskelijoita on lukiossa 1 700 ja ammattikouluissa 2 400. Lukuvuonna 2008–2009 lukiossa opintonsa keskeytti keskimäärin joka seitsemäs ja ammattikoulujen miltei joka toinen vieraskielinen mies, vieraskielisistä naisista

¹⁶ Tilastokeskus, koulutustilastot: Aihealueen tilastot kuvaavat koko koululaitosta esiopetuksesta aikuiskoulutukseen. Sisältää mm. tutkintorekisterin ja oppilasvirtatilastot.

Taulukko 3.2

Lukion ja ammatillisen koulutuksen keskeyttäminen, vieraskieliset opiskelijat lukuvuonna 2008/2009

Koulutussektori, nuorille suunnattu	Sukupuoli	Keskeyttämisen laskennassa käytetty opiskelijamäärä 20.9.2008 ²	Keskeytti koulutus sektorin koulutuksen 21.9.08–20.9.09, %	Keskeytti tutkintoon johtavan koulutuksen 21.9.08–20.9.09, %	Yhteensä, %
Lukiokoulutus	Miehet	741	9,7	5,9	15,6
Lukiokoulutus	Naiset	923	7,5	5,5	13,0
Ammatillinen koulutus	Miehet	1282	22,9	20,7	43,6
Ammatillinen koulutus	Naiset	1169	19,3	17,3	36,6

Lähde: Tilastokeskus, Oppilaitostilastot

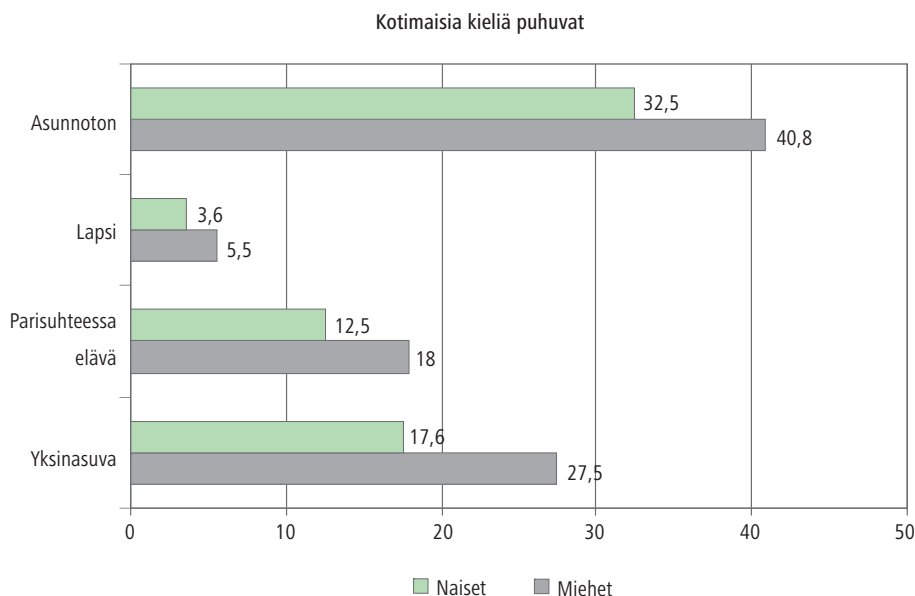
joka kolmas. Vieraskielisistä, keskeyttäneistä lukio-opiskelijoista puolet on Uudellamaalla, ammattiin opiskelevista hieman alle puolet

3.4 Ulkopuolisuusriski

Riskin määrässä jäädä ulkopuoliseksi¹⁷ on eroja sukupuolten välillä. Kotimaisia kieliä äidinkielenään puhuvilla naisilla on selvästi pienempi riski jäädä ulkopuoliseksi kuin kotimaisia kieliä äidinkielenään puhuvilla miehillä. Vieraskielisten kohdalla riskit jäädä ulkopuoliseksi ovat kautta linjan selvästi kantaväestöä suuremmat, mutta vieraskielisten naisten ja miesten välillä erot ovat kantaväestöä pienempiä. Esimerkiksi

Kuvio 3.2

Kotimaisia kieliä äidinkielenään puhuvien ulkopuolisuusriski perheaseman mukaan, 2011

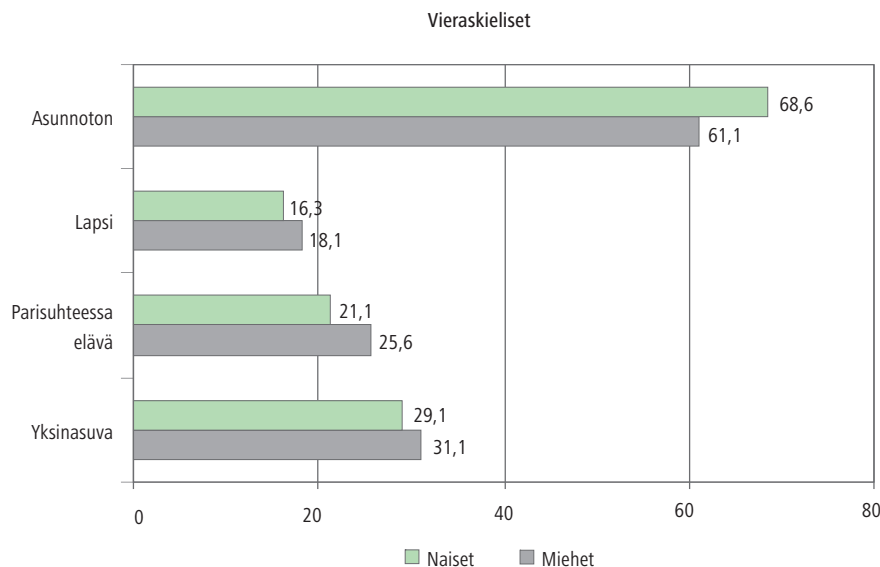

Lähde: Tilastokeskus, Työssäkäyntitilasto

¹⁷ Ulkopuolisia ovat henkilöt, jotka ovat vailla tutkintoa, eivätkä opiskele tai ole töissä, eläkkeellä tai asepalveluksessa. Ulkopuolisten joukosta on poistettu kuvioissa 3.2 ja 3.3 pääasialliselta toiminnaltaan ryhmään ”Muut työvoiman ulkopuolella olevat” naiset, jotka asuvat alle 7-vuotiaan lapsen kanssa. Ulkopuolisista tarkemmin, kts. esim. Myrskylä 2012.

Kuvio 3.3

Vieraskielisten ulkopuolisuusriski perheaseman mukaan, 2011

Taulukko 3.3

Vain perusasteen koulutuksen omaavien nuorten (15–29-vuotiaat) työttömyys ja ulkopuolisuusriski 2000–2011 eri kieliryhmissä sekä sukupuolen mukaan 2011

Vuosi	Kotimaisia kieliä puhuvat				Vieraskieliset					
	Yhteensä	Työttömät	Työttömiä (%)	Ulkopuoliset	Ulkopuolisia (%)	Yhteensä	Työttömät	Työttömiä (%)	Ulkopuoliset	Ulkopuolisia (%)
2000	369 820	18 427	5,0	28 099	7,6	17 407	1 551	8,9	5 516	31,7
2001	366 964	18 522	5,0	27 241	7,4	19 539	1 699	8,7	6 126	31,4
2002	364 158	17 703	4,9	27 324	7,5	20 964	1 602	7,6	6 388	30,5
2003	363 556	17 168	4,7	26 749	7,4	22 455	1 745	7,8	6 834	30,4
2004	362 623	16 382	4,5	26 942	7,4	23 892	1 890	7,9	6 956	29,1
2005	364 869	15 015	4,1	22 691	6,2	26 858	2 390	8,9	6 851	25,5
2006	367 968	13 071	3,6	22 898	6,2	28 154	1 986	7,1	6 990	24,8
2007	370 986	11 538	3,1	23 888	6,4	31 728	1 913	6,0	8 070	25,4
2008	372 085	13 544	3,6	23 798	6,4	35 313	2 307	6,5	8 604	24,4
2009	371 120	17 677	4,8	23 647	6,4	37 646	3 121	8,3	9 510	25,3
2010	367 801	15 543	4,2	23 554	6,4	40 141	3 287	8,2	9 980	24,9
2011	360 280	14 960	4,2	22 857	6,3	43 402	3 472	8,0	10 452	24,1
2011 miehiä	192 388	9 698	5,0	11 185	5,8	23 801	2 071	8,7	4 775	20,1
2011 naisia	167 892	5 262	3,1	11 672	7,0	19 601	1 401	7,1	5 677	29,0

Lähde: Tilastokeskus, Työssäkäyntitilasto

lapsen asemassa olevan (asuu molempien tai toisen vanhemman kanssa) vieraskielisen lapsen riski jäädä ulkopuoliseksi on kolminkertainen tai jopa nelinkertainen kotimaisia kieliä puhuvaan lapseen verrattuna (16–18 prosenttia verrattuna 3–5 prosenttiin). Yksin asuvan kotimaisia kieliä äidinkielenään puhuvan miehen syrjäytymisriski oli lähes 30 prosenttia kun vastaavan naisen riski oli noin 17,6 prosenttia. Vieraskielisten nuorten ei ole kovin helppo saada Suomesta opiskelu- tai työpaikkaa, joka näkyy heidän kohonneessa ulkopuolisuusriskissä. Asunnottomien riskit ovat molemmilla ryhmillä kaikkein korkeimmat, jopa kaksi kolmannesta asunnottomista on vailla työtä tai opiskelupaikkaa.

Kotimaisia kieliä puhuvien perusasteen asteen tutkinnon varassa olevien ulkopuolisten ja työttömien määrä on laskenut 2000-luvulla. Silti näitä nuoria oli vuonna

lähes 38 000, mikä on 4 prosenttia kaikista kotimaisia kieliä puhuvista 15–29 -vuotiaista. Vieraskielisten työttömien ja ulkopuolisten nuorten määrä on sen sijaan kasvanut, mikä on seurausta vieraskielisten kokonaismäärän kasvusta. Työttömien ja ulkopuolisten nuorten osuus vain perusasteen suorittaneista on sen sijaan laskenut. Kaikista 15–29 -vuotiaista vieraskielisistä työttömien ja ulkopuolisten joukko (n. 14 000) oli noin 21 prosenttia vuonna 2011.

4 Poliittinen osallistuminen

Seuraavassa esitetään tietoja vieraskielisten osallistumisesta vuosien 2007 ja 2011 eduskuntavaaleihin sekä vuosien 2008 ja 2012 kunnallisvaaleihin. Vaalitiedoista voidaan poimia vieraskielisten naisten ja miesten osuudet äänioikeutetuista, ehdokkaista ja valituista. Vaalitiedot poikkeavat äänioikeutettujen kohdalla hieman Tilastokeskuksen kunnallisvaalit ja eduskuntavaalit -tilastojen julkaisemista luvuista. Molempien kohdalla tietolähde on Väestörekisterikeskuksen äänioikeusrekisteri. Tämän julkaisun tiedot on laadittu äänioikeusrekisterin perustamishetken tiedoista, kun taas kunnallis- ja eduskuntavaalitilastojen tiedot on poimittu äänioikeusrekisteristä vasta sen tultua lainvoimaiseksi. Ajankohdasta johtuvat erot ovat niin pieniä, ettei niillä ole merkitystä tässä esitettävien tulosten kannalta. Esimerkiksi vuoden 2012 kunnallisvaaleissa oli äänioikeutettuja rekisterin perustamishetkellä 4 307 884 äänioikeutettua ja rekisterin tullessa lainvoimaiseksi 4 303 064 äänioikeutettua. Eroa eri lähteiden välillä on 4820 äänioikeutettua. Äänestyskäyttäytymisestä tietoja ei ole saatavissa.

4.1 Eduskuntavaalit

Eduskuntavaaleissa äänioikeutettu on asuinpaikkaan ja -maahan katsomatta jokainen Suomen kansalainen, joka viimeistään vaalipäivänä täyttää 18 vuotta. Vaalikelpoinen on jokainen äänioikeutettu, joka ei ole vajaavaltainen¹⁸. Kansanedustajaksi ei kuitenkaan voi valita ammattisotilasta. Lisäksi eräät korkeat viranomaiset, kuten valtioneuvoston oikeuskansleri ja korkeimman oikeuden jäsenet eivät voi toimia kansanedustajina eivätkä siten myöskään ehdokkaina vaaleissa ilman, että eroaisivat virastaan¹⁹.

Suomessa asuvat ulkomaan kansalaiset eivät siis voi osallistua eduskuntavaaleihin, mutta ulkomailla asuvilla Suomen kansalaisilla tämä oikeus on. Suomen kansalaisuuden saaneet, muualta maahan muuttaneet voivat osallistua vaaleihin. Vuoden 2011 eduskuntavaaleissa äänioikeus oli 54 070 vieraita kieliä puhuvalla Suomen kansalaisella. Heistä naisia oli 54,6 prosenttia. Ulkосуomalaisia – Suomen kansalaisia, jotka eivät asu Suomessa – äänioikeutettuja oli 2011 yhteensä 221 311.

Vuoden 2007 eduskuntavaaleissa oli äänioikeus 34 142 vieraskielisellä henkilöllä, joista naisia oli 53 prosenttia. Samana vuonna 2007 kotimaisia kieliä puhuvista äänioikeutetuista oli naisia 51,6 prosenttia. Kotimaisia kieliä puhuvista ehdokkaista oli naisia 39,8 prosenttia ja vieraskielistä 41,9 prosenttia. Valituksi ei tullut yhtään vieraskielistä naista eikä miestä.

Vuoden 2011 eduskuntavaalien kotimaisia kieliä puhuvista äänioikeutetuista oli naisia 51,6 prosenttia ja vieraskielisistä naisia oli 54,6 prosenttia. Vieraskielisten äänioikeutettujen määrä oli kasvanut neljässä vuodessa 34 000:sta 54 000:een. Kotimaisia kieliä puhuvista ehdokkaista naisia oli 39,9 prosenttia ja vieraskielisistä

¹⁸ Vajaavaltaisella tarkoitetaan alle 18-vuotiasta henkilöä (alaikäinen) ja sellaista 18 vuotta täyttäneitä henkilöä (täysi-ikäinen), joka on julistettu vajaavaltaiseksi (Holhouslaki 442/1999).

¹⁹ www.vaalit.fi

Taulukko 4.1

Vuoden 2007 eduskuntavaalien äänioikeutetut, ehdokkaat ja valitut äidinkielen mukaan

		Yhteensä	Kotimaisia kieliä puhuvat	Vieraskieliset	Ulkosuomalaiset
Yhteensä	Valitut	200	200	0	0
	Ehdokkaita	2004	1965	31	8
	Äänioikeutettuja	4 297 590	4 055 807	34 142	207 641
Miehet	Valitut	116	116	0	0
	Ehdokkaita	1205	1182	18	5
	Äänioikeutettuja	2 059 877	1 961 561	16 021	82 295
Naiset	Valitut	84	84	0	0
	Ehdokkaita	799	783	13	3
	Äänioikeutettuja	2 237 713	2 094 246	18 121	125 346

Lähde: Tilastokeskus, Vaalitulasto

Taulukko 4.2

Vuoden 2011 eduskuntavaalien äänioikeutetut, ehdokkaat ja valitut äidinkielen mukaan

		Yhteensä	Kotimaisia kieliä puhuva	Vieraskielinen	Ulkosuomalaiset
Yhteensä	Valittu	200	200	0	0
	Ehdokkaita	2 315	2 246	62	7
	Äänioikeutettuja	4 392 872	4 110 792	54 132	227 948
Miehet	Valittu	115	115	0	0
	Ehdokkaita	1 412	1 366	41	5
	Äänioikeutettuja	2 108 467	1 992 928	24 572	90 967
Naiset	Valittu	85	85	0	0
	Ehdokkaita	903	880	21	2
	Äänioikeutettuja	2 284 405	2 117 864	29 560	136 981

Lähde: Tilastokeskus, Vaalitulasto

41 prosenttia. Valituksi tuli 84 kotimaisia kieliä äidinkielenään puhuvaa naista (42 prosenttia), mutta ei yhtään vieraskielistä naista tai miestä.

Naisten osuus on vieraskielisissä äänioikeutetuissa hieman kasvanut (53,1 prosenttia 2007 ja 54,6 prosenttia 2011), ehdokkaissa alentunut (41,9 prosenttia 2007 ja 34,4 prosenttia 2011) ja valittuja vieraskielisiä ei toistaiseksi ole. Kotimaisia kieliä äidinkielenään puhuvan miehen todennäköisyys tulla valituksi oli 9,0 prosenttia ja naisen 10,4 prosenttia vuonna 2011.

4.2 Kunnallisvaalit

Kunnallisvaaleissa äänioikeutettu on jokainen Suomessa asuva Suomen kansalainen, Islannin ja Norjan kansalainen, EU:n muun jäsenvaltion kansalainen tai jonkin muun valtion kansalainen, joka on asunut Suomessa yhtäjaksoisesti kaksi vuotta (laskettuna 51. päivästä ennen varsinaista vaalipäivää) ja joka viimeistään vaalipäivänä täyttää 18 vuotta. Äänioikeus kunnallisvaaleissa on sidottu asianomaisessa kunnassa asumiseen²⁰. Vaalikelpoinen kunnallisvaaleissa on henkilö, jonka kotikunta kyseinen kunta on, jolla on jossakin kunnassa äänioikeus kunnallisvaaleissa ja joka ei ole holhouksen alainen (vajaavaltainen)²¹.

20 Siten esimerkiksi pysyvästi ulkomailla asuvat suomalaiset (ulkosuomalaiset) eivät ole äänioikeutettuja kunnallisvaaleissa, vaikka ovatkin Suomen kansalaisia. Kunnallisvaalien äänioikeutta ei voi menettää muutoin kuin muuttamalla pysyvästi ulkomaille.

21 www.vaalit.fi

Kunnallisvaaleihin saavat siis EU-kansalaiset (sekä Islanti ja Norja) osallistua kunhan ovat asuneet kotikunnassaan vähintään 51 päivää ja 18 vuotta täyttäneitä, sekä muiden maiden kansalaiset, jotka ovat asuneet Suomessa vähintään kahden vuoden ajan ja kotikunnassaan vähintään 51 päivää ennen varsinaista vaalipäivää. Vuoden 2008 kunnallisvaaleissa tällaisia äänioikeutettuja oli 129 262. Kansalaisuudeltaan ulkomaalaisia oli äänioikeutetuissa 96 333 eli noin 33 000 vieraskielisellä oli Suomen kansalaisuus.

Kotimaisia kieliä äidinkielenään puhuvista äänioikeutetuista vuoden 2008 kunnallisvaaleissa oli naisia 51,6 prosenttia ja vieraskielisistä 49,7 prosenttia. Kotimaisia kieliä äidinkielenään puhuvista ehdokkaista naisia oli 40,3 prosenttia ja vieraskielistä ehdokkaista 48,1 prosenttia. Kunnanvaltuustoihin valittiin yhteensä 34

Taulukko 4.3

Vuoden 2008 kunnallisvaalien ehdokkaat ja valitut kansalaisuuden ja äidinkielen mukaan

	Äänioikeutetut	Ehdokkaat	Valitut
Yhteensä	4 196 532	38 505	10 412
Suomen kansalaiset	4 100 199	38 263	10 400
Ulkomaan kansalaiset	96 333	242	12

Lähde: Tilastokeskus, Vaalitulasto

Taulukko 4.4

Vuoden 2008 kunnallisvaalien äänioikeutetut, ehdokkaat ja valitut äidinkielen mukaan

	Henkilöitä			Miesten ja naisten osuus, %		
	Yhteensä	Miehet	Naiset	Yhteensä	Miehet	Naiset
Äänioikeutetut						
Yhteensä	4 196 532	2 034 617	2 161 915	100	48,5	51,5
Kotimaisia kieliä puhuva	4 067 270	1 969 627	2 097 643	100	48,4	51,6
Vieraskielinen	129 262	64 990	64 272	100	50,3	49,7
Ehdokkaat						
Yhteensä	38 505	22 933	15 572	100	59,6	40,4
Kotimaisia kieliä puhuva	37 966	22 653	15 313	100	59,7	40,3
Vieraskielinen	539	280	259	100	52,0	48,1
Valitut						
Yhteensä	10 412	6 592	3 820	100	63,3	36,7
Kotimaisia kieliä puhuva	10 378	6 571	3 807	100	63,3	36,7
Vieraskielinen	34	21	13	100	61,8	38,2

Lähde: Tilastokeskus, Vaalitulasto

Taulukko 4.5

Vuoden 2012 kunnallisvaalien äänioikeutetut, ehdokkaat ja valitut äidinkielen mukaan

		Henkilöitä			Miesten ja naisten osuus, %	
		Yhteensä	Miehet	Naiset	Miehet	Naiset
Äänioikeutetut	Yhteensä	4 307 884	2 095 167	2 212 717	48,6	51,4
	Kotimaisia kieliä puhuva	4 129 557	2 004 524	2 125 033	48,5	51,5
	Vieraskielinen	178 327	90 643	87 684	50,8	49,2
Ehdokkaat	Yhteensä	37 125	22 703	14 422	61,2	38,8
	Kotimaisia kieliä puhuva	36 445	22 316	14 129	61,2	38,8
	Vieraskielinen	680	387	293	56,9	43,1
Valittu	Yhteensä	9 674	6 172	3 502	63,8	36,2
	Kotimaisia kieliä puhuva	9 631	6 144	3 487	63,8	36,2
	Vieraskielinen	43	28	15	65,1	34,9

Lähde: Tilastokeskus, Vaalitulasto

vieraskielistä valtuutettua, joista naisia oli 13 eli 38,2 prosenttia. Vieraskielisten osuus kaikista äänioikeutetuista oli 3,1 prosenttia, ehdokkaista 1,4 prosenttia ja valituista vain 0,3 prosenttia. Vieraskielisen ehdokkaiden todennäköisyys tulla valituksi kunnanvaltuustoon oli 6,3 prosenttia ja kotimaisia kieliä äidinkielenään puhuvalla ehdokkaalla 27,3 prosenttia. Vieraskielisen miehen todennäköisyys tulla valituksi on 7,5 ja naisen 5,0 prosenttia (taulukko 4.5).

Vuoden 2012 kunnallisvaaleissa vieraskielisten asema ei paljon muuttunut. Kaikkien ehdokkaiden ja valittujen määrä kuntaliitosten vuoksi hieman laski. Vieraskielisten ehdokkaiden määrä kasvoi 141:llä eli neljänneksellä ja valittujen määrä 9 valtuutetulla eli lähes neljänneksellä. Naisten osuus laski hieman sekä ehdokkaissa että valituissa.

Keskeiset havainnot

Tässä julkaisussa on tarkasteltu Suomen vieraskielistä väestöä ja heidän sijoittumistaan suomalaiseen yhteiskuntaan. Erityisenä tarkastelun kohteena on ollut maahan muuttaneiden miesten ja -naisten työmarkkina-asema ja sen ero suhteessa kotimaisia kieliä äidinkielenään puhuvaan väestöosaan. Tällä hetkellä, vuoden 2012 lopussa, Suomen vieraskielisen väestön määrä on noin 266 000 ja viimevuosien muuttovauhdilla se noin kaksinkertaistuu kuluvalle vuosikymmenellä. Suhteutettuna viime vuosikymmenen lopun väestöennusteeseen, lähes joka kymmenes Suomessa asuva on vuoteen 2020 mennessä lähtöisin muualta kuin Suomesta. Kasvavan maahanmuuton myötä monikulttuurisuus ja -kielisyys sekä arvojen ja tapojen moninaisuus tulevat yhä suuremmissa määrin osaksi suomalaista yhteiskuntaa.

Enemmistö maahan muuttaneista on nuoria aikuisia, joilla ainakin ikänsä puolesta pitäisi olla hyvät mahdollisuudet saada jalansijaa Suomen työmarkkinoilla. Suomessa työikäisten määrä on vähentynyt jo muutaman vuoden ajan, joten maahan muuttavat ihmiset – keskimäärin nuorena väestöryhmänä – paikkaavat väestörakenteen lisäksi myös työikäisen väestön rakennetta. Maahanmuutolla on myös selvä vaikutus eri ikäluokkien kokoon. Tällä hetkellä suurin lisäys näkyy 1980-luvun alussa syntyneissä ikäluokissa, jotka syntymähetkellään vaihtelivat 63 000 ja 67 000 henkilön välillä. Nyt osa kyseisistä ikäluokista on maahanmuuton tuoman väestönkasvun myötä ylittänyt 70 000 hengen rajan. Maahanmuutto paikkaa näin jälkikäteen Suomen alhaista syntyvyyttä kasvattaen ikäluokkien kokoa jopa 6–7 prosentilla.

Nettomuutto kasvattaa työikäisten määrää koko maan lisäksi kaikissa maakunnissa. Tämä on tärkeätä, koska kaikissa maakunnissa työikäisten määrä vähenee tällä hetkellä. Maahanmuuton tärkein etu on se, että vaikutus ulottuu kaikkien maakuntien työikäisiin, joten käytettävissä olevan työvoiman määrä kasvaa. Lisäksi maahan muuttaneella väestöllä on selvä vaikutus syntyneiden määrään eli maakuntien lasten määrään. Joka kymmenennellä Suomessa syntyvällä lapsella on ainakin toinen vanhemmista lähtöisin ulkomailta.

Maahanmuuttajat kohtaavat suomalaisessa yhteiskunnassa monenlaisia haasteita, joista työelämää koskevat ongelmat eivät ole vähäisimpiä. Vaikka maahan muuttaneet ovat heterogeeninen ryhmä myös työmarkkina-asemaltaan, on heidän työllisyystilanteensa keskimäärin tarkasteltuna muuta väestöä heikompi. Vieraskielisten keskimääräinen työllisyysaste on 15–17 prosenttiyksikköä alempi kuin kotimaisia kieliä äidinkielenään puhuvilla. Vieraskielisten työttömyysaste on hieman yli kaksinkertainen kantaväestön työttömyysasteeseen verrattuna. Vieraskielisten ja kantaväestön työttömyys- ja työllisyyserot ovat kuitenkin 2000-luvulla selvästi kaventuneet. Vieraskielisten työllisyys on kasvanut kantaväestön työllisyyttä nopeammin ja toisaalta vieraskielisten työttömyys on alentunut nopeammin kuin kotimaisia kieliä äidinkielenään puhuvien.

Työllisiä miehiä on vieraskielisessä väestössä jonkin verran enemmän kuin työllisiä naisia. Vastaavasti vieraskielisiä naisia on enemmän työttömänä kuin vieraskielisiä miehiä. Vieraskielisten naisten työttömyysaste on kuitenkin laskenut lähelle vieraskielisten miesten työttömyysasteen tasoa. Työllisyysaste on kotimaisia kieliä puhuvien

keskuudessa naisilla miehiä hieman korkeampi²². Vieraskielisten keskuudessa asian tila on päinvastoin, miesten työllisyysaste on korkeampi. Lisäksi kieliryhmien välillä on eroja, korkein naisten työllisyysaste on EU-alueen kieliä tai pohjoismaisia kieliä puhuvien keskuudessa, heikoin taas Euroopan ulkopuolisia kieliä puhuvien.

Maahan muuttaneet työllistyvät muuta väestöä useammin koulutustaan vastamattomiin töihin. Työssäkäyntitilaston mukaan vieraskieliset ovat yliedustettuina esimerkiksi siivoojan, myyjän, tarjoilijan ja ajoneuvon kuljettajan ammateissa. Karkeasti jaotellen maahan muuttaneiden työllistymisen suhteen voidaan todeta, että mitä kulttuurisesti ja kielellisesti lähempänä Suomea olevista maista he tulevat, sitä nopeammin he Suomessa työllistyvät.

Ammatin mukaan vieraskielisiä miespalkansaajia työskentelee suhteellisesti eniten maataloudessa ja muina työntekijöinä²³, samoin vieraskielisiä naisia on eniten näissä ryhmissä. Vieraskielisten miesten, sekä palkansaajien että yrittäjien, toiminta keskittyy voimakkaasti ravitsemusalaan. Ravintola-alan yrittäjämiehistä 44 prosenttia on vieraskielisiä. Vuonna 2011 vieraskielisistä yrittäjämiehistä suurin osa eli 1 700 henkilöä ja 29 prosenttia alan yrittäjistä, teki palvelu- ja myyntityötä ravintoloissa. Vieraskielisiä naisyrittäjiä oli 1 400 henkilöä palvelu- ja myyntitöissä. Kaikista palkansaajamiehistä oli vieraskielisiä 4,3 prosenttia ja naisista 3,4 prosenttia. Kaikista miesyrittäjistä oli vieraskielisiä 3,7 ja naisista 4 prosenttia. Vieraskielisten naisten yrittäjyys keskittyy ravitsemusalan lisäksi henkilökohtaisiin palveluihin. Henkilökohtaisten palvelujen yritykset ovat muun muassa pesuloita ja kauneushoitoloita.

Työllisyydessä ja työttömyydessä alueittaiset erot ovat hyvin suuria. Kotimaisia kieliä äidinkielenään puhuvien henkilöiden työllisyysasteet vaihtelevat maakunnittain Ahvenanmaan 80 prosentista Pohjois-Karjalan 60 prosenttiin. Vieraskielisten työllisyys vaihtelee Ahvenanmaan 71:stä Pohjois-Karjalan 41 prosenttiin. Kotimaisia kieliä puhuvien keskimääräinen työllisyysaste oli 71 prosenttia vuonna 2009 ja vieraskielisten keskimääräinen työllisyysaste 53 prosenttia eli 18 prosenttiyksikköä alhaisempi kuin kantaväestön.

Vieraskielisten työllisten osuus koko maan työllisistä oli vuonna 2009 4,5 prosenttia. Alueittain vieraskielisten työllisten osuus vaihtelee erittäin paljon. Uudenmaan työllisistä 8,6 prosenttia puhuu äidinkielenään jotain muuta kieltä kuin suomea, ruotsia tai saamea, Etelä-Pohjanmaalla heidän osuutensa on vain 1,4 prosenttia eli alle viidesosa Uudenmaan osuudesta. Vieraskielisiä työllisiä on Uudenmaan jälkeen suhteessa eniten Ahvenanmaalla, Varsinais-Suomessa ja Kaakkois-Suomen maakunnissa.

Työssäkäyntitilaston mukaan kotimaisia kieliä äidinkielenään puhuvien, 12 kuukautta työssä olleiden miesten, keskimääräiset kuukausitulot olivat 3 343 euroa vuonna 2009. Kotimaisia kieliä äidinkielenään puhuvien naisten vastaavat palkkatulot

22 Naiset ovat miehiä useammin työmarkkinoiden ulkopuolella esimerkiksi hoitovapaalla. Hoitovapaalla olijoita puolestaan ei lasketa työvoimaan kuuluviksi.

23 Muut työ käsittää toimintoja, kuten siivous, mainosten jakelu, pesulatyö ja kaatopaikkatyöt.

olivat 2 471 euroa eli 74 prosenttia miesten tuloista²⁴. Vieraskielisten miesten keskimääräiset kuukausitulot olivat 2 713 euroa ja naisten 2 067 euroa. Toisin sanoen vieraskielisten naisten palkat olivat 77 prosenttia vieraskielisten miesten palkoista, 62 prosenttia kotimaisia kieliä äidinkielenään puhuvien palkansaajamiesten palkoista ja 84 prosenttia kotimaisia kieliä puhuvien naisten palkoista. Palkan suhteen siis vieraskieliset naiset ovat kaikista heikoimmassa asemassa.

Vieraskielisen väestön keskuudessa sukupuolten palkkaerot eivät ole yhtä suuret kuin kantaväestön keskuudessa. Muutamilla ammattialoilla vieraskieliset naiset ansaitsevat jopa enemmän kuin vieraskieliset miehet. Palkanlaskija- ja vakuutusten käsittelijänaisilla sekä sihteereillä on kymmenisen prosenttia korkeammat palkat kuin vastaavissa tehtävissä työskentelevillä miehillä. Myös ravintoloissa, lähihoitajina ja muissa toimistotöissä naiset pääsevät lähelle miesten palkkatasoa. Voidaan siis todeta, että sukupuolten palkkaerot ovat pienemmät ammattiluokissa, jotka Suomessa ovat tyypillisesti naisennemmistöisiä.

Koulutuksen osalta tilastot ovat puutteellisia, sillä mikään tahon ei systemaattisesti kerää maahan muuttaneiden ulkomailla suorittamia tutkintotietoja. Ne tulevat viranomaisien tietoon ainoastaan silloin, kun maahan muuttanut kirjautuu työvoimatoimiston asiakkaaksi, tai jos hänen tutkintonsa laillistetaan (esimerkiksi terveydenhoitoon liittyvät tutkinnot). Suurimmalta osalta merkinnät tutkinnosta puuttuvat kokonaan. Nuorilla maahan muuttaneilla tai Suomessa syntyneillä vieraskielisillä henkilöillä on usein Suomessa suoritettuja tutkintoja ja ne ovat tutkintorekisterin tiedossa. Päätoimisten vieraskielisten opiskelijoiden määrä Suomessa kasvoi 2000-luvulla 9200:sta 15 500:een. Opiskelijoista naisia oli hieman enemmän kuin miehiä. Ulkomaan kansalaisia läsnä oleviksi ilmoittautuneista opiskelijoista vuonna 2009 oli 18 600, joista EU-maista 5 300, muusta Euroopasta 4 600 ja muista maista 8 700.

Lukuvuonna 2008–2009 vieraskielistä miehistä lukion keskeytti 15,6 prosenttia ja naisista 13,0 prosenttia. Ammatillisen koulutuksen keskeytti vieraskielisistä miehistä 43,6 prosenttia ja naisista 36,6 prosenttia. Vieraskielisten keskeyttäneiden osuus on lukiossa ja ammatillisissa oppilaitoksissa yli kaksinkertainen kotimaisia kieliä äidinkielenään puhuviin opiskelijoihin verrattuna. Vieraskieliset naiset keskeyttävät harvemmin lukion tai ammatillisen koulutuksen kuin vieraskieliset miehet.

Ulkopuolisiksi tässä julkaisussa kutsutaan niitä nuoria, jotka jäävät peruskoulun varaan, joilla ei ole työpaikkaa eikä opiskelupaikkaa ja jotka eivät myöskään ole perhevapaalla. Riskin aste jäädä ulkopuoliseksi eroaa suuresti sukupuolten välillä. Kotimaisia kieliä puhuvilla naisilla on selvästi pienempi riski jäädä ulkopuolelle kuin kotimaisia kieliä äidinkielenään puhuvilla miehillä. Vieraskielisten kohdalla riskin määrä jäädä ulkopuoliseksi on kautta linjan selvästi kantaväestöä suurempi,

24 Tässä julkaisussa on Samapalkkausohjelman seuraamasta Ansiotasoindeksistä poiketen käytetty Työssäkäyntitilaston ansiotulotietoja, koska ne kattavat vieraskielisen väestön parhaiten. Työssäkäyntitilastossa on käytettävissä verotuksen kaikki tulotiedot, joista voi erottaa eri kieliryhmien palkansaajien ansiotulot ja laskea vuosiansioista keskimääräiset kuukausitulot. Kun käytettävissä ovat myös vuoden aikana kertyneet työkuukaudet, voidaan laskea keskimääräiset kuukausipalkat. Työssäkäyntitilasto käsittää kaikki vuoden aikana vakuutetuissa työsuhteissa olleet palkansaajat ja yrittäjät, joten se on varsin kattava. Siitä puuttuvat kuitenkin viikkotyöajat eli osa-aikaisia työntekijöitä ei voida erotella kokoaikaisista.

mutta naisten ja miesten välillä erot ovat tässä suhteessa kantaväestöä pienempiä. Yksin asuvan, kotimaisia kieliä äidinkielenään puhuvan, miehen syrjäytymisriski oli vuonna 2011 noin 28 prosenttia kun kotimaisia kieliä puhuvan naisen riski oli noin 18 prosenttia. Samaan aikaan sekä vieraskielisen miehen että naisen ulkopuolisuusriski oli lähellä 30 prosenttia.

Julkaisun yhtenä tarkastelun kohteena oli vieraskielisten poliittinen osallistuminen Suomessa. Vuoden 2007 eduskuntavaaleissa oli äänioikeus 34 142 vieraskielisellä henkilöllä, joista naisia oli 53 prosenttia. Samana vuonna 2007 kotimaisia kieliä puhuvista äänioikeutetuista oli naisia 51,6 prosenttia. Kotimaisia kieliä puhuvista ehdokkaista oli naisia 39,8 prosenttia ja vieraskielistä 41,9 prosenttia. Valituksi ei tullut yhtään vieraskielistä naista eikä miestä.

Vuoden 2011 eduskuntavaalien kotimaisia kieliä puhuvista äänioikeutetuista oli naisia 51,6 prosenttia ja vieraskielisistä naisia oli 54,6 prosenttia. Vieraskielisten äänioikeutettujen määrä oli kasvanut neljässä vuodessa 34 000:sta 54 000:een. Kotimaisia kieliä puhuvista ehdokkaista naisia oli 39,9 prosenttia ja vieraskielisistä 41 prosenttia. Valituksi tuli 84 kotimaisia kieliä äidinkielenään puhuvaa naista (42 prosenttia), mutta ei yhtään vieraskielistä naista tai miestä.

Kunnallisvaaleihin saavat EU-kansalaiset (sekä Islanti ja Norja) osallistua mikäli ovat asuneet kotikunnassaan vähintään 51 päivää ennen vaalipäivää ja ovat 18 vuotta täyttäneitä, sekä muiden maiden kansalaiset, kun ovat asuneet Suomessa vähintään kahden vuoden ajan. Vuoden 2008 kunnallisvaaleissa tällaisia äänioikeutettuja oli 129 262. Kansalaisuudeltaan ulkomaalaisia oli äänioikeutetuissa 96 333 eli noin 33 000 vieraskielisellä oli Suomen kansalaisuus.

Vuoden 2012 kunnallisvaalien kotimaisia kieliä äidinkielenään puhuvista äänioikeutetuista oli naisia 51,4 prosenttia, vieraskielistä 49,2 prosenttia. Kotimaisia kieliä äidinkielenään puhuvista ehdokkaista naisia oli 38,8 prosenttia ja vieraskielistä 43,1 prosenttia. Valtuustoihin valittiin 43 vieraskielistä valtuutettua, joista naisia oli 15 eli 34,9 prosenttia. Vieraskielisten osuus äänioikeutetuista oli 4,1 prosenttia, ehdokkaista 1,8 prosenttia ja valituista vain 0,4 prosenttia. Vieraskielisen todennäköisyys tulla valituksi kunnanvaltuustoon on 6,3 prosenttia, kotimaisia kieliä puhuvalla ehdokkaalla 26,4. Vieraskielisen miehen todennäköisyys tulla valituksi on 7,2 ja naisen 5,1 prosenttia.

Kotoutumispolitiikan onnistumisen edellytyksenä on, että maahan muuttaneet kokevat olevansa yhdenvertainen ja tervetullut osa suomalaista yhteiskuntaa. Edellä esitettyjen tilastojen valossa näyttää siltä, että tähän tavoitteeseen liittyy vielä haasteita. Maahan muuttaneiden asema työmarkkinoilla ja täten taloudellinen asema, on keskimäärin kantaväestöä heikompi. Suhteellisesti heikoimmassa asemassa ovat vieraskieliset naiset, joiden työllisyysaste on keskimäärin heikompi ja palkka pienempi kuin muiden väestönsien.

Lähteet:

- Helsingin seudun vieraskielisen väestön ennuste 2013–2030 (2013). Helsinki: Tilastoja 2013:5, Helsingin kaupungin tietokeskus.
- Kellokumpu, Jenni (2006). Lasten vaikutus äidin palkkaan. Helsinki: Palkansaajien tutkimuslaitos, Tutkimuksia 103.
- Myrskylä, Pekka (2012). Hukassa - Keitä ovat syrjäytyneet nuoret? EVA analyysi no 19. Helsinki: Elinkeinoelämän valtuuskunta.
- Rapo Markus (2011). Kuka on maahanmuuttaja? Tilastokeskus, Tieto&Trendit 1/2011.
- Ruotsalainen Kaija (2009). Ulkomaalaisten tilapäisen työnteon tilastointi on hajanaista ja puutteellista. Tilastokeskus, Hyvinvointikatsaus 3/2009.
- Ruotsalainen Kaija ja Nieminen Jari (2012). Toisen polven maahanmuuttajia vielä vähän Suomessa. Tieto&Trendit 4–5/2012.
- Statistiska centralbyrån (2009). 440 000 har koppling till grannlandet i öst. http://www.scb.se/Pages/PressRelease___304491.aspx. [Viitattu 23.10.2013.]
- Tilastokeskus (1989). Sosioekonomisen aseman luokitus 1989. Helsinki: Tilastokeskus, Käsikirjoja, 17
- Tilastokeskus (2013): Tulonjaon kokonaistilasto. ISSN=1797-3279. Helsinki: Tilastokeskus. <http://tilastokeskus.fi/til/tjkt/kas.html>. [viitattu: 30.9.2013]
- Sutela, Hanna (2013). Määräaikainen työ ja perheellistyminen Suomessa 1984–2008. Helsinki: Tilastokeskus, tutkimuksia 259.
- Työ- ja elinkeinoministeriö (2012). Valtion kotouttamisohjelma. Hallituksen painopisteet vuosille 2012–2015. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 27/2012. http://www.tem.fi/files/34181/TEMjul_27_2012_web.pdf [Viitattu 13.11.2013]

*Käsitteitä*²⁵

Asuntokunta

Asuntokunnan muodostavat kaikki samassa asuinhuoneistossa vakinaisesti asuvat henkilöt.

Ensimmäisen sukupolven suomalainen (toisen sukupolven maahanmuuttajan sijasta)

Suomeen muuttaneen henkilön Suomessa asuva jälkeläinen.

Inkerinsuomalainen

Inkerinsuomalaiset ovat entisen Neuvostoliiton alueelta peräisin olevia henkilöitä, joilla on suomalainen syntyperä. Inkerinsuomalaiset ovat kansallisuudeltaan, mutta eivät kansalaisuudeltaan suomalaisia.

Kansainvälistä suojelua saava

Henkilö, joka on saanut pakolaisaseman tai oleskeluluvan toissijaisen suojelun tai humanitaarisen suojelun perusteella.

Kansalaisuus

Yksilön kuuluminen juridisesti tietyn valtion yhteyteen.

Kansallisuus

Yksilön kuuluminen tiettyyn kansaan tai etniseen ryhmään.

Kantaväestö

Kantaväestöllä tarkoitetaan yleensä sitä osaa väestöstä, jolla on pitkäaikainen historia maassa ja joka jakaa kansalliseen identiteettiin liitetyt kulttuuripiirteet.

Kiintiöpakolainen

YK:n pakolaisjärjestön (UNHCR) pakolaiseksi katsoma henkilö, jolle on myönnetty maahantulolupa Suomeen vahvistetun pakolaiskiintiön puitteissa.

Kohortilla tarkoitetaan tietynä aikana samanlaisen tapahtuman kohteiksi joutuneiden ryhmää.

²⁵ Listaa koottaessa on hyödynnetty Valtion kotouttamisohjelman 2012–2015 (Työ- ja elinkeinoministeriö 2012) käsitelistää

Kotoutuminen

Maahanmuuttajan yksilöllinen kehitys tavoitteena osallistua työelämään ja yhteiskunnan toimintaan samalla omaa kieltään ja kulttuuriaan säilyttäen.

Kotouttaminen

Viranomaisten järjestämät kotoutumista edistävät ja tukevat toimenpiteet, jotka määrittellään henkilökohtaisessa kotoutumissuunnitelmassa.

Kulutussyksikkö

Kulutussyksikköä kohti lasketuilla tuloilla ja kulutusmenoilla voidaan verrata kooltaan ja rakenteeltaan erilaisia kotitalouksia toisiinsa. Tässä julkaisussa on käytetty tulonjaon kokonaistilastossa käytettyä kulutussyksikköasteikkoa, jossa kotitalouden ensimmäinen aikuinen saa painon 1, muut yli 13-vuotiaat saavat painon 0,5 ja lapset (0-13-vuotiaat) saavat painon 0,3 (Tilastokeskus 2013).

Käytettävissä olevat rahatulot

Kotitalouden käytettävissä olevat rahatulot sisältävät rahamääräiset tuloerät ja työsuhteeseen liittyvät luontoisedut. Käytettävissä olevat rahatulot muodostetaan laskemalla yhteen palkka-, yrittäjä- ja omaisuustulot (ilman asuntotuloa) sekä saadut tulonsiirrot ja vähentämällä saadusta summasta maksetut tulonsiirrot. Julkaisussa käytetty määritelmä on peräisin Tilastokeskuksen tulonjaon kokonaistilastosta (Tilastokeskus 2013).

Lähtömuutto

Tietyllä aikavälillä Suomesta pois muuttaneiden lukumäärä.

Maahanmuuttaja

Maahan muuttanut henkilö. Yleiskäsite, joka koskee kaikkia eri perustein muuttaneita henkilöitä.

Nettomuutto

Tulomuuton ja lähtömuutos erotus.

Pakolainen

Henkilö, jolla on perustellusti aihetta pelätä joutuvansa vainotuksi alkuperän, uskonnon, kansallisuuden, tiettyyn yhteiskunnalliseen ryhmään kuulumisen tai poliittisen mielipiteen vuoksi. Pakolaisaseman saa henkilö, jolle jokin valtio antaa turvapaikan tai jonka YK:n pakolaisjärjestö (UNHCR) katsoo olevan pakolainen.

Paluumuuttaja

Suomalainen, joka palaa Suomeen asuttuaan muualla. Suomessa käsitettä sovelletaan entisiin ja nykyisiin Suomen kansalaisiin sekä entisen Neuvostoliiton alueelta peräisin oleviin henkilöihin kuten inkerinsuomalaisiin, joilla on suomalainen syntyperä. Viimeksi mainitut ovat kansallisuudeltaan, mutta eivät kansalaisuudeltaan suomalaisia.

Siirtolainen

Henkilö, joka muuttaa maasta toiseen rakentaakseen siellä itselleen uuden elämän, maasta muuttanut tai maahan muuttanut henkilö.

Suomalainen

Henkilö, joka on Suomen kansalainen.

Syntymäkohortti on tietyssä aikana (vuosi tai pitempi jakso) syntyneiden ryhmä.

Tulomuutto

Tietyllä aikavälillä Suomeen muuttaneiden lukumäärä.

Turvapaikanhakija

Henkilö, joka hakee suojelua ja oleskeluoikeutta vieraasta valtiosta. Henkilöllä ei ole vielä oleskelulupaa Suomessa.

Työllinen työvoima

Työlliseen työvoimaan luetaan kaikki 18–74-vuotiaat henkilöt, jotka vuoden viimeisellä viikolla olivat ansiotyössä eivätkä olleet työttömänä työnhakijana työvoimatoimistossa tai suorittamassa varusmies- tai siviilipalvelua.

Työllisyysaste

Työlliset prosentteina työkäisistä eli 18–64-vuotiaasta väestöstä.

Työttömyysaste

Työttömät prosentteina työvoimasta eli työllisten ja työttömien summasta.

Ulkomaalainen

Henkilö, joka ei ole Suomen kansalainen.

Ulkosuomalainen

Suomen kansalainen, joka asuu muualla kuin Suomessa.

Vieraskielinen

Suomessa asuva henkilö, jonka äidinkieli on jokin muu kuin suomi, ruotsi tai saamen kielet.

Käytetty aineisto

Julkaisun tiedot perustuvat pääosin Tilastokeskuksen väestötilaston, työssäkäynti-tilaston, oppilaitosten opiskelijat ja tutkinnot -tilaston, väestön koulutus rakenne -tilaston, vaalitalaston ja asunnot ja asuinolot -tilastoissa kerättyihin ja käsiteltyihin rekisteritietoihin.

Kaikkia käytettyjä aineistoja yhdistää se, että ne ovat muodostettu pääosin rekisteritietojen pohjalta. Tämä ei tarkoita, että aineistot vastaisivat rekistereitä sellaisenaan, vaan aineisto on tilastoissa tehdyn käsittelyn, tietojen yhdistelyn ja täydentämisen tulos. Esimerkiksi työssäkäyntitilastossa tuotettu tieto pääasiallisesta toiminnasta (eli onko yksittäinen henkilö työllinen, työtön, opiskelija vai esimerkiksi eläkeläinen) perustuu noin 40 eri rekisteristä koottuihin ja yhdistettyihin tietoihin.

Rekisteritietojen pohjalta tuotettujen tilastojen keskeinen etu on se, että niiden perusyksiköt, henkilöt, asuntokunnat, asunnot ja rakennukset, perustuvat väestötietojärjestelmään, mikä tekee mahdolliseksi eri tilastojen tietojen yhdistelyn henkilötunnuksen ja kotipaikkatunnuksen pohjalta. Näille perusyksiköille yhdistellään esimerkiksi tulo-, toiminta- ja asumistietoja. Järjestelmässä on siten lukuisia yksittäistä henkilöä koskevia tietoja aina kodin tilavuudesta tutkinto- ja eläketietoihin asti. Tämä tarkoittaa myös sitä, että vaikka käytetyt tilastot on seuraavassa esitetty erillisinä kokonaisuuksina, ne eivät sitä välttämättä ole, vaan yhden tilaston laadinnassa on saatettu käyttää useiden muiden tilaston tietoja. Esimerkiksi väestörakenne-tilastossa päätelty tieto vuoden vaihteessa Suomessa vakinaisesti asuvista henkilöistä on monen tilaston taustalla.

Koska tilasto on laadittu rekisteritietojen pohjalta, ovat tietynlaiset kysymykset automaattisesti kysymyksenasettelun ulkopuolella. Esimerkiksi maahanmuuttajien asenteet ja kokemukset työmarkkinoista tai syrjinnästä on rekistereihin pohjaavien tilastojen pohjalta vaikea päästä käsiksi. Tässä julkaisussa ei myöskään ole ollut mahdollista hyödyntää muiden kuin Tilastokeskuksen laatimia rekistereihin pohjautuvia tilastoja (poikkeuksena toimeentulotukitiedot). Rekisteriaineistoihin perustuvien tilastojen käyttö asettaa myös raamit maahanmuuttajuuden määritelmälle. Maahanmuuttajuutta ei voitu käytettävissä olevan aineiston pohjalta lähestyä esimerkiksi yksilön oman kokemuksen kautta, vaan määritelmä perustuu väestötilaston äidinkielen ja kansalaisuuden määritelmiin.

Asunnot ja asuinolot. Vuositilasto, joka kuvaa olemassa olevaa asuntokantaa, asuntojen lukumäärää ja asuntokuntien asuinoloja (asukkaiden ja asuntojen yhdistelmätilasto) kunkin vuoden viimeisenä päivänä. Tilaston keskeisin tietolähde on Väestörekisterikeskuksen väestötietojärjestelmän väestöä, rakennuksia ja asuntoja koskevat tiedot. Tietojärjestelmässä on yksilöivät tunnistetiedot rakennuksille ja niihin kuuluville huoneistoille sekä näissä huoneistoissa asuville henkilöille. Tätä kautta asuntotietoihin voidaan yhdistää muita tietoja, kuten esimerkiksi tieto henkilön synnyinmaasta ja verotuksenalaisista tuloista.

Oppilaitosten opiskelijat ja tutkinnot. Tilastossa kuvataan tutkintotavoitteisessa koulutuksessa olevia opiskelijoita ja heidän suorittamiaan tutkintoja. Tilaston

perustuu Tilastokeskuksen oppilaitoksilta keräämiin opiskelija- ja tutkintotietoihin. Tässä julkaisussa ko. tilaston tietoja on käytetty lähinnä tutkiessa maahanmuuttajien opiskelua. Maahan muuttaneiden ulkomailla suorittamista tutkinnoista saadut tiedot ovat erittäin puutteellisia.

Työssäkäyntitilasto. Työssäkäynti on pääosin rekisteritietojen pohjalta laadittava vuosittainen kokonaistilasto, joka sisältää tietoja väestön taloudellisesta toiminnasta ja työssäkäynnistä. Tilaston perusjoukko on vuoden viimeisenä päivänä maassa vakinaisesti asuva väestö. Tilastossa tuotetaan tieto mm. väestön pääasiallisesta toiminnasta, työllisten koulutustasosta, tuloista, työllisten ammatista ja ammatti- asemasta sekä työpaikan toimialasta ja sijainnista. Tilaston kannalta keskeisimpiä hallinnollisia rekistereitä ovat muun muassa väestötietojärjestelmä, verottajan aineistot, yksityisen sektorin työ- ja palvelussuhderekisterit, Työ- ja elinkeinoministeriön työnhakijarekisteri, Kansaneläkelaitoksen ja Eläketurvakeskuksen eläkerekisterit ja erilaiset opiskelijarekisterit sekä Tilastokeskuksen yritys- ja toimipaikkarekisteri. Rekisteritietojen lisäksi suoraa tiedonkeruuta tehdään ainoastaan toimipaikkatietojen määrittelyssä. Johtuen siitä, että tilasto käyttää päättelyissään lukuisia tietolähteitä, on tilastossa käytettävissä myös esimerkiksi henkilön tulo- ja koulutustiedot. Tästä syystä Työssäkäyntitilasto muodostaakin tämän julkaisun keskeisen perustan.

Vaalitilasto (eduskunta- sekä kunnallisvaalit). Sekä kunnallis- että eduskuntavaaleja koskevat tilastot tuotetaan aina vaaleittain Tilastokeskuksessa. Tilaston perusaineisto on peräisin oikeusministeriön vaalitietojärjestelmästä. Ehdokkaiden taustatietoja koskevat tiedot ovat peräisin Tilastokeskuksen työssäkäynti- ja väestörakennetilastoista. Ehdokkaille ja valituille yhdistetään laajasti taustatietoja Tilastokeskuksen työssäkäynti- ja väestörakennetilastoista.

Väestörakenne. Tilasto kuvaa vuoden vaihteessa Suomessa vakinaisesti asuvia Suomen ja ulkomaiden kansalaisia. Tietolähde on Väestörekisterikeskuksen väestötietojärjestelmä. Henkilöistä tilastoidaan mm. asuinpaikka, sukupuoli, ikä, siviilisäätö, kieli, kansalaisuus ja syntymävaltio, samoin tiedot puolisoista ja kaikista lapsista ja henkilön vanhemmista. Tämän julkaisun kannalta keskeisimpien tietojen, kansalaisuuden ja kielen, on kuvattu ko. tilaston sivuilla seuraavasti:

- **Kieli** tallennetaan väestötietojärjestelmään samalla kun vanhemmat ilmoittavat syntyneelle lapselle nimen ja uskontokunnan.
- **Kansalaisuus** on yksilön ja valtion välinen lainsäädännöllinen side, joka määrittää yksilön aseman valtiossa ja jolla määritetään yksilön ja valtion välisiä keskeisiä oikeuksia ja velvollisuuksia (Kansalaisuuslaki, 359/2003). Suomessa asuvilla voi olla yhtä aikaa maksimissaan kolme kansalaisuutta. Jos henkilöllä on kahden maan kansalaisuus, joista toinen on Suomen, hän on tilastoissa Suomen kansalaisena. Jos Suomessa asuvalla ulkomaan kansalaisella on useita ulkomaiden kansalaisuuksia, hän on rekisterissä ja tilastoissa sen maan kansalaisena, jonka passilla hän on maahan tullut.

Väestön koulutus rakenne. Väestön koulutus rakennetilasto kuvaa 15 vuotta täyttäneen väestön peruskoulun, keskikoulun tai kansakoulun jälkeen suorittamia tutkintoja. Tieto perustuu Tilastokeskuksen tutkintorekisteriin, jota päivitetään vuosittain oppilaitosten Tilastokeskukselle ilmoittamalla henkilö pohjaisilla tutkintotiedoilla.

Ylioppilastutkinnoista, sotilasalan tutkinnoista ja ulkomailla suoritetuista tutkinnoista saadaan tiedot vuosittain erillisillä tiedonkeruilla. Tässä julkaisussa ko. tilaston tietoja on käytetty kuvaamaan maahanmuuttajien ja muun väestön koulutustasoa. Maahan muuttaneiden ulkomailla suorittamista tutkinnoista saadaan tietoja vain osittain.

